

El Coronavirus: una prova de foc per al populisme

Robert Vera Campillo
Curs 2020-2021 2n Batxillerat 201
Filosofia
Tutor: Rafa Pérez
INS Puig Castellar
15/01/2021

El populismo es un concepto complicado de definir que se ha extendido en nuestras sociedades democráticas durante las últimas décadas. Asimismo, su definición e identificación ha sido un verdadero quebradero de cabeza, principalmente por su corta vida y la imposibilidad de tener una visión atemporal de esta.

No obstante, a partir de una documentación e investigación, se ha concluido que el populismo podría ser una actitud política basada en un discurso emocional, una simplificación sistemática de la realidad, la construcción de un imaginario colectivo -donde minorías y élites no están incluidas y parecen ser un riesgo que compromete su estabilidad-, entre otras características. Además, se ha concluido que hay ciertos tipos de situaciones en las cuales el desarrollo de esta actitud es más favorable, como crisis o tiempos de grandes cambios sociales o tecnológicos.

Como parte práctica, se ha estudiado como la crisis generada por el Sars-Cov-2 ha afectado al desarrollo de esta actitud en tres zonas del planeta concretas, así como el impacto que estas pueden tener en los resultados electorales de los gobernantes. Después de analizar diferentes discursos -ruedas de prensa, mítines...-, y diferentes decisiones tomadas alrededor de la crisis en Estados Unidos de América, el Reino Unido y la Comunidad de Madrid, se ha observado como se ha repetido el uso de actitudes populistas, y los resultados de los diferentes gobernantes no ha empeorado, sino mejorado ligeramente.

Populism is a hard-to-define concept that has been spreading throughout democratic societies during the last decades of development. As said, its definition and identification has been hard because, as it is a recent political attitude, time has not shown it clearly yet.

However, with some documentation and research, it has been concluded that populism might be a political attitude based on an emotional speech, a systematic simplification of reality, the construction of a social imaginary -in which minorities and elites are not included, and seem to be a risk for stability-, among other traits. Moreover, it has been concluded that there are certain kind of situations in which populism is more able to develop, such as crisis or times of great changes in technology and society.

As a practical part of this project, it has been studied how the new crisis originated by the Sars-CoV-2 virus can affect the populist speech in different populist governments from three regions of the globe, as well as the impact their speech might have in their electoral results. After analysing different speeches -press conferences, campaign meetings...-, and different decisions taken by the presidents of the United States of America, the United Kingdom and la Comunidad de Madrid about the pandemic situation, it has been concluded that the populist speech has been repetitively used, and the electoral results have not worsened for those parties which used it. In fact, their electoral support has been slightly increased despite the current crisis.

Índex

Un Breu apunt introductorí.....	5
Motivació:	6
Metodologia de Treball.....	6
Hipòtesi	7
Què és el populisme?.....	8
El líder populista	9
L'emocionalitat del populisme	9
El poble i les elits	11
L'antipolítica del populisme	12
La simplificació de la realitat	14
La transformació de la ciutadania en audiència	15
Aparició del Populisme: una petita aproximació històrica.....	20
El People's Party i Know-Nothings	21
El Peronisme	23
El populisme rus	25
El populisme a França	27
Per què el populisme?.....	28
Els factors socioeconòmics	29
Els factors psicosocials	32
El contrast generacional	34
El Factor Polític: un mal moment per a les democràcies	35
La postveritat	40
Infodèmia	42
Part Pràctica: anàlisi de diferents situacions del populisme arran la crisi del coronavirus.....	44
Boris Johnson	44
L'UKIP i la deriva Populista dels TORY	44
Per què és Boris Johnson un polític populista?	46
El Coronavirus i Johnson	48
Conclusions	53
Isabel Díaz Ayuso	54
Ayuso Durant la Crisi Sanitària	55
El Tancament d'Ifema	58
La segona onada i Madrid	59
L'hospital de Valdebebas-Isabel Zenda	60

Benefici de la gestió?	61
Conclusions	63
Donald Trump, populisme a una de les majors superpotències	66
Les Eleccions	69
El perfil del votant de Trump	72
Conclusions	75
Recompte final	75
Conclusions després del resultat definitiu	80
Conclusions	81
Bibliografia i Webgrafia	86
Llibres de consulta i recerca d'informació per a la part teòrica:	86
Articles consultats per a la part pràctica:	86

Un Breu apunt introductori

Des de l'actual President d'una de les majors superpotències globals, fins a la Revolució Russa del 1917, passant per la famosa campanya del "Brexit" o, sense anar-nos tan lluny, el mateix Podemos a Espanya han compartit una característica intrínseca, independentment de la seva ideologia: el populisme. Populisme és una paraula que escoltem en el nostre dia a dia, referida a: governant que diu al poble el que vol; fins a: persona que defensa uns idearis basats en una identitat col·lectiva. Quina d'aquestes definicions és correcta? Hi ha tan sols una definició de què és el populisme? Pot ser que tots dos intents de definició tinguin la seva part de raó?

Siguin quines siguin les respostes a les anteriors preguntes, és evident que hi ha quelcom que es troba present a la nostra política i que ho ha fet durant anys, sinó segles, i, que sense haver aconseguit identificar la seva naturalesa, és capaç de posar en grup diversos moviments polítics de localitzacions radicalment oposades en l'espectre ideològic i social. De la mateixa manera, aquest espectre tan complicat de definir com és el populisme, s'està manifestant de manera molt reiterada durant els últims anys. Només cal agafar un diari d'un dia qualsevol per llegir una notícia relacionada amb algun líder o amb algun moviment que sigui qualificat d'aquesta mena. Els moviments més evidents són, per exemple, el referèndum pel "Brexit"; l'elecció de Trump com a president; la victòria electoral de Jair Bolsonaro al Brasil; l'etern govern peronista a l'Argentina; moviments socials com l'Occupy Wall Street als EUA, o el 15M a Espanya; el sorgiment de noves formacions polítiques, com Podemos o Vox, més recentment; o el creixement d'altres que ja existien, com el Front National a França.

Amb tot, la facilitat a l'hora d'intentar establir una definició universal de populisme és molt complicada, ja que cal atendre a cada cas particular, amb tots els seus detalls que, a causa de les diferències en la ideologia, són molt complicats de posar en comú i sovint ens porten a definicions vagues i superficials, com les vistes anteriorment.

No obstant, amb l'ajuda d'un bon recull bibliogràfic, en aquest treball tractarem de donar una visió més acurada de què és el populisme, així com veure quina influència pot tenir la crisi del Sars-CoV-2 en el seu desenvolupament i la seva major implantació.

Motivació:

Trump, Brexit, Bolsonaro, Podemos, Vox, Front National, Unió Soviética... Tots aquests noms propis sovint van acompanyats de la paraula "populisme", un concepte del qual sempre n'havia sentit mencions, però que mai havia entès. Així doncs, impulsat per aquesta curiositat, basada en intentar descobrir com es regeix políticament el món que m'envolta, vaig encetar aquest treball de recerca, tractant de entendre una possible explicació al fenomen populista.

Durant aquest procés, l'esclat de la pandèmia del Sars-CoV-2 va tenir lloc, un fet que em va portar a preguntar-me quin podria arribar a ser l'efecte d'aquesta sobre populisme que estava començant a descobrir que existia.

Amb tot plegat, vaig decidir el meu tema del treball de recerca, que tractaria sobre l'efecte de la pandèmia en aquest escenari populista que ens ha tocat viure.

Metodologia de Treball

Aquest treball de recerca està dividit en dues parts principals: la part teòrica, la qual consta de tres punts principals i diferents sub-apartats, on es tracta de definir i entendre el populisme a la societat humana; i la part pràctica, en la qual s'analitzen diferents governs i governants populistes (definites segons la part teòrica), i quina és l'evolució del seu discurs a mesura que es desenvolupa la pandèmia del Sars-CoV-2, així com l'evolució del suport dels seus votants.

Hipòtesi

La nova crisi sanitària, i amb el seu consegüent vessant econòmic, permetrà l'expansió de la retòrica populista, que es podrà consolidar en major mesura en el nostre escenari polític.

Què és el populisme?

Abans de començar el nostre treball, cal donar un significat al terme populisme, que ha estat molt emprat al llarg dels últims anys sense un significat precís, i sovint erroni. Quan parlem de populisme, el primer que se'ns pot venir al cap és que estem anomenant una ideologia, però això no és així, ja que a l'hora de comparar diferents moviments populistes d'arreu del món, com poden ser per exemple els règims d'alguns països de l'Amèrica llatina, com Veneçuela o Cuba amb altres, com poden ser el Front National de Marine Le Pen, veiem que la manera de pensar i de procedir és molt diferent, essent uns d'esquerres i altres de dretes (entre altres distincions). Tot i això, també podem descartar el populisme com a ideologia a causa de la seva manca de fonaments, m'explico. Tant el liberalisme com la socialdemocràcia, com fins i tot el marxisme, tenen uns fonaments, una teoria on sostenir-se. En canvi, al populisme li manca una base, quelcom que el recolzi, per això, definir-lo es fa molt complex, ja que no hi ha cap estàndard comú per als populismes i cal analitzar-los un a un, com farem en aquest treball. És cert que hi ha ideologies amb més base, anomenades generalment fortes¹, i d'altres amb uns fonaments menors, generalment anomenades dèbils.

Ara bé, si el populisme no és una ideologia, què més pot ser?

Arribats a aquest punt, podem analitzar els diferents moviments populistes que hi ha hagut al llarg del temps, més acuradament, al llarg dels últims cent cinquanta anys, i arribarem a la conclusió que el populisme, a causa de les seves grans diferències com les que ja hem vist abans amb els populismes de dretes i els d'esquerra, no és més que una manera de transmetre missatges, semblant a un llenguatge utilitzat per moure masses.

Ara bé, si amb aquesta senzilla resposta donéssim per acabat aquest punt el treball, seria més aviat mediocre, així que anem a veure en quins punts comuns podem encabir gran part dels populismes existents per així poder tenir una definició mínimament més precisa alhora que global.

¹ Terme emprat per Fernando Vallespín, CAte dràtic de Ciències polítiques per la UAM, autor del llibre *Populismos*

El líder populista

*Il·lustració 1: Vlasdímir Ilítx Lenin, impulsor de la revolució Russa.
Font: biografias y Vidas*

D'exemples en tenim un munt: des del socialisme soviètic, fins a Trump o Bolsonaro, passant per Chávez o Perón. El populisme sempre va lligat a la imatge d'un líder, generalment carismàtic, però per què? La resposta es troba en la forma en què aquest llenguatge és expressat. El populisme s'ha de distanciar de la resta de formacions polítiques, i un punt en el qual destaca especialment és en

oferir la imatge d'algú proper a la seva construcció de poble (la veurem més endavant, ja que requereix una llarga explicació), però alhora suficientment distanciat d'aquest per no perdre la seva capacitat de poder. És, com diu Ferran Saéz Mateu², una manera de jugar amb el binomi de proximitat i distància, que el populisme aprofita bastant bé.

La manera que tenen els populismes de jugar amb aquest binomi solen ser les xarxes socials actuals. Pràcticament cada dia podem veure «piulades» a les xarxes per part de líders com Donald Trump, que gràcies a l'era postmoderna que vivim (això es veurà més endavant), permeten arribar fàcilment als ciutadans, convertits en audiència, desacreditant o banalitzant els mitjans de comunicació tradicionals.

L'emocionalitat del populisme

Una altra característica molt clàssica del populisme sol ser la utilització d'un llenguatge especialment carregat d'emocions i de retòrica capaç de captar la seva audiència, no tant pels bons arguments i propostes que aquests contenen (que com ja veurem el populisme no proposa cap solució raonable

² Filòsof català i professor universitari, autor del llibre *“Populisme: El llenguatge de l'adulació de les masses”*, en el qual parcialment s'ha fonamentat aquest treball.

als problemes que planteja), sinó per la manera que té de commoure'ls. De fet, la manera que utilitza el populisme per cohesionar tots els seus seguidors, és aquesta juntament amb la imatge d'un líder que funciona de nexa entre tots ells, com diu F. Vallespín. A més a més, explica l'autor, que totes aquestes emocions solen ser en sí pors compartides, inseguretats sobre l'esdevenir o fins i tot la necessitat de sentir-se integrat en una comunitat, en un nosaltres, que solen utilitzar més aviat els anomenats populismes d'esquerres.

De fet, a banda de tot l'anterior, el llenguatge emocional sovint és utilitzat a l'hora de construir la figura de poble, evocant temps gloriós del passat en què no hi havia cap elit o cap problema migratori que afectés aquesta comunitat cohesionada anomenada poble. Aquests recursos sovint recorden a models conservadors i nacionalistes, però, com ja hem dit, el populisme no és únicament això, i tot en conjunt, tot i no arribar a definir-lo a causa de la manca de suficient experiència i d'uns fonaments bàsics, sí que ens poden ser de molta ajuda l'hora d'identificar-los.

El discurs populista, vagi lligat a la ideologia que vagi lligat, té pocs arguments sòlids on fonamentar les seves «propostes», vegem per exemple com els populismes identifiquen problemes com les crisis migratòries, però no aporten, generalment, cap solució eficaç i viable al problema. És per això, i per poder captar millor la gent que els escolta, que els populismes recorren a veure la realitat a través de les emocions que aquesta desperta. Sovint hem escoltat grans fal·làcies quan parlem d'algun líder populista: des d'aquell que recorre a la por que genera la inseguretats que suposadament transmet la migració, la por a perdre els llocs de treball autòctons per la gent immigrant; fins aquell que culpa les malèvoles elits del poder econòmic que provoquen la misèria de la ciutadania de classe obrera. En aquests casos, les qüestions que planteja poden ser objecte de debat, ja que es pot intentar analitzar l'impacte real que aquests fets tenen en la realitat, però a l'hora d'argumentar el seu posicionament, el populisme sol caure en la fal·làcia emocional, que és molt més capaç de cridar l'atenció, però que en sí és mancant de cap mena de solidesa, permetent que aquesta caigui pel seu propi pes al mínim intent que es faci d'investigar sobre elles. Tornem a dir, que en aquest punt, com en tots,

hi ha altres factors que intervenen, com pot ser la postmodernitat i els nínxols dels quals parlarem més endavant, però és que en un tema tan complex i tan poc definit, tot intervé a l'hora d'intentar explicar-ho, i és molt complicat analitzar-ho punt per punt de manera aïllada.

El poble i les elits

Com ja hem anat dient, el populisme rau en la idea de construir una comunitat desitjablement homogènia a partir de la qual encapçalar el seu discurs simplista. Com ja hem vist abans una manera bastant eficaç de fer-ho pot ser evocant emocions i temps pretèrits que permetin que la ciutadania, convertida ara en audiència a causa de la utilització de mitjans de comunicació molt més directes i persuasius, sense intermediaris objectius, trobar un punt comú entre totes les persones per poder actuar com a grup. Ara bé, per tal que el grup es mantingui cohesionat, cal dotar-li de quelcom més que únicament un passat comú, i és on arriba el moment de trobar un objectiu comú, un enemic que permeti el populisme actuar unit contra ell. Aquest doncs, és el punt on arriba l'hora de construir un enemic per poder seguir construint la imatge de poble. Sovint, els populismes que s'identifiquen més amb una ideologia de dretes (no oblidem que el populisme en sí no és una ideologia, però requereix anar acompanyat d'una per poder tenir un sentit polític), recorren a buscar aquell enemic entre la diferència, sovint ètnica, donant lloc a actituds xenòfobes i racistes contra la gent migrant, però també, com fan sovint els populismes

Il·lustració 2: Trump acusant la cadena CNN de "Fake News", en la seva estratègia de desacreditar els mitjans de comunicació. Font: The New York Times.

d'esquerres (tot i que altres populismes de dretes com el de Donald Trump

també ho fan), busquen l'enemic en les «elits tecnòcrates». Aquestes elits tecnòcrates solen ser aquells experts que són capaços de desmuntar la idea de poble i les simplificacions populistes. Un exemple molt bo que recolza aquesta tesi és l'actitud de Donald Trump enfront els mitjans de comunicació objectius i professionals com poden ser el *New York Times*, contra el que el president d'una de les nacions més poderoses del món ha carregat durament, desacreditant-lo de manera quasi completa perquè era capaç de fer trontollar el seu discurs polític.

Altres enemics comuns podrien ser les elits econòmiques, com sol ser el cas en els populismes d'esquerres. Aquestes elits econòmiques actuarien únicament en el seu propi benefici i s'encarregarien de reduir les capacitats econòmiques i autosuficients del poble homogeni. De nou, podem trobar un enemic comú que no només homogeneïtza la imatge de poble, sinó que alhora permet exaltar la figura del líder, aquest, de fet, serà un punt clau en el desenvolupament de la manera d'identificar un possible moviment populista.

L'antipolítica del populisme

Un cop entès que el populisme és un llenguatge, sovint lligat a una ideologia, i que a més a més utilitza certs recursos per persuadir, com l'emocionalitat, la polarització, la distinció d'unes elits, uns enemics comuns, cal veure si aquest qüestiona la democràcia representativa, o com sovint és nomenada per ells, la vella política (certament una afirmació *ad novitatem*). Si ens posem a analitzar-ho, el populisme no posa en dubte de manera radical aquest tipus

Il·lustració 3: Kim Jong-un, dictador nord-coreà, un escenari poc propici per a l'aparició de nous populismes. Font: TICbeat

de sistema polític, tot i que sí que el critica, fent veure els seus punts més febles per poder guanyar adeptes. Lògicament, no vol en cap cas desmuntar la democràcia representativa i buscar un nou mètode de fer política, ja que d'aquesta manera, el populisme

perdria, segurament, la capacitat d'existir i de crear impacte. Posem per exemple règims com el de Corea del Nord. Allà, no hi ha cap moviment populista que pugui guanyar força, ja que es troba en un sistema que el reprimeix, que l'impossibilita. Per tant, si el populisme no té cap objectiu de destruir la democràcia representativa, quin és el seu objectiu amb les seves crítiques?, i més important encara, són aquestes crítiques més aviat positives per a la mateixa democràcia?

El primer que podríem pensar de l'objectiu de l'escepticisme del populisme cap al sistema democràtic representatiu és que aquest pretén captar adeptes. I és que és evident, el populisme és un llenguatge, un moviment, que sorgeix, generalment, a partir d'un descontentament, d'una davallada generalitzada sobre algun punt, ja bé sigui econòmic o social. Per tant, en la majoria de casos, aquesta davallada afectarà també al sistema representatiu, que no haurà sabut donar una resposta precisa, acurada i a temps sobre quelcom que ha tingut un gran efecte en una població que es troba, ara, descontenta. Com a resultat, un moviment que pretén renovar l'escenari en el que es troba, haurà de fer-se cabuda, ja que no té un espai pròpiament definit previ a la seva aparició. La manera més senzilla, per tant, és assenyalant tot allò que no s'ha fet de manera correcta (tot i que el populisme no hi aporta solucions, únicament assenyala allò que veu negatiu). Un cop hem entès d'on sorgeixen les crítiques al sistema democràtic, és quan podem començar a parlar, també, del populisme com una eina, com una manera d'interpretar quan el rumb que està prenent la política no és el més assenyat. I és que, si aquest és contraposat de manera intel·ligent pels partits democràtics tradicionals (no es pot oblidar que tradicional no vol dir en cap cas pitjor ni menys actualitzat, ja que cauríem en una fal·làcia *ad noventium*), el populisme pot arribar ser una mena d'alarma que avisa quan en política s'està fent perillar la visió i l'opinió de la democràcia representativa. No obstant això, de manera fàctica, els partits tradicionals sovint són arrossegats cap al llenguatge simplista del populisme, en contra del que acabem de concloure.

Per tant, com a conclusió, podem veure que el populisme, tot i criticar el seus punts més febles, **no vol erradicar ni revolucionar la «vella política», ja**

que en ella és on pot guanyar poder, i és gràcies a les seves regles de joc la raó per la qual ha arribat diversos cops al poder.

La simplificació de la realitat

Los populismos ofrecen soluciones falsas a problemas reales

(Michael Ignatieff)

Com ja sabem, vivim en un món molt globalitzat i molt complex. Tot plegat provoca que hi hagi bombardejos constants d'informació sobre cadascun de nosaltres, i la política, el sistema representatiu, sembla que ens forci a conèixer totes aquestes realitats i a tenir una idea fonamentada sobre elles a l'hora d'escollir representant. Evidentment això resulta impossible per a cap de nosaltres, i alhora suposa una increïble oportunitat per al populisme.

Com bé exemplifica Ferran Sáez Mateu en el seu llibre, un granger del segle XVIII, a l'hora d'escollir representant, havia de decidir si els seus impostos es destinaven a una millora infraestructural X o Y, que l'afectaven a ell directament, que residien en el seu petit món. En canvi, avui dia, amb la intercomunicació global, un ciutadà que vol escollir un representant, ha de tenir en compte les seves idees al voltant de: l'estat del benestar, el model econòmic, la seva posició enfront de la crisi migratòria, enfront de la crisi climàtica, enfront de la guerra del lloc X... Centenars de dilemes que els ciutadans d'avui dia no som capaços de resoldre de manera absoluta per compte propi. Si més no, és en aquest punt en el qual el populisme troba una oportunitat d'or, ja que s'encarregarà de simplificar radicalment la realitat, sovint reduint-la a dicotomies molt senzilles alhora que errònies, de vegades crearà metàfores gens il·lustratives de la realitat, sovint adularà l'opinió pública...

La transformació de la ciutadania en audiència.

El projecte de la il·lustració havia previst actors polítics, no pas espectadors televisius; havia previst majories i no audiències. (Ferran Sáez Mateu)

Amb l'arribada d'una societat més capacitada, que dota la immensa majoria de la població d'una educació i uns coneixements decents, la il·lustració preveia una millora molt significant de la qualitat democràtica, amb una ciutadania molt més preparada per a analitzar els discursos polítics dels candidats demòcrates. No obstant això, Alexis de Tocqueville es va apropar més en la seva predicció de les democràcies futures, i és que l'autor del s. XIX ja va identificar com una realitat plenament individualista ens apropiaria més a una democràcia mediàtica, basada en fets que haurien de ser aliens a ella, i que això debilitaria les capacitats del ciutadans per fer-les contra, alhora. Tornant a la il·lustració, però, s'esperava una ciutadania molt capaç, però comparada amb la realitat, veiem que això no ha estat així. És cert, però, que l'educació gairebé universal ha dotat la població de capacitats bàsiques, com llegir, escriure, fer càlculs matemàtics senzills..., però en cap cas ens ha dotat de la capacitat de discernir entre propostes polítiques fermes i d'altres basades en l'udolament de masses, ja que ha quedat constatat actualment. Un factor que no van tenir en compte els pensadors il·lustrats, van ser les noves tecnologies de la informació i la comunicació, que en comptes de provocar que els joves i ciutadans estiguin molt més informats en tot tipus de qüestions, han provocat que aquests s'aïllin del món en elles, creant les seves pròpies comunitats pràcticament hermètiques. Si ens ho mirem per sobre, pot semblar que aquest postmodernisme no sigui nociu, però si ens ho mirem més acuradament, podem constatar que aquest fet té un fort impacte polític, ja que el nou discurs no es basa en les propostes i en un bon relat, sinó en la manera d'explicar-lo per poder arribar a més ciutadans, a més audiència.

Molt lligat d'aquest punt, va el terme emprat per F. Saéz Mateu, la cultura *kistch*, que, resumidament, es tracta de la utilització de les noves tecnologies de la informació i comunicació per guanyar visibilitat pública, sovint a còpia de desacreditar altres mitjans, com va fer Trump amb el periodisme, però també

donant espectacle a dojo, que no té cap mena de relació amb el discurs polític. Per a aquest autor, tot i no ser una eina política del populisme com a tal, sí que és un bon escenari prepolític per aquest.

Ara bé, com hem arribat a aquest punt? Com pot ser que aquelles eines que en principi ens haurien d'obrir les portes al coneixement hagin acabat provocant més aviat el contrari?

Fernando Vallespín explica al seu llibre: «Populismos» que aquest declivi provocat per les noves tecnologies es va fer especial ressò en el referèndum pel "Brexit" i la campanya electoral estatunidenca del 2016, on els mitjans de comunicació tradicionals no van saber emmarcar del tot correctament la realitat que s'estava vivint, permetent a altres mitjans gens contrastats explicar la realitat a la seva manera. Tot i això, aquest declivi dels mitjans tradicionals, segons l'autor, prové ja des de la primera campanya electoral d'Obama, on les noves TIC ja feien entreveure aquest canvi de paradigma. Tot i que és bastant complicat d'explicar, F. Vallespín ho esquematitza de la següent manera

1-Un dels efectes que provoquen les noves TIC a l'abast de tothom, és la pèrdua d'autoritat de l'expert. Ho podem veure a les aules, on els alumnes poden contrastar tot allò que el mestre explica gairebé de manera instantània, però també ho podem veure als hospitals, on els pacients sovint realitzen recerques a internet per poder trobar allò que els emmalalteix, i els doctors posteriorment ho han de contradir. Ara bé, aquest fet no es redueix a aquests casos que sovint són més privats, ja que es dona entre un grup reduït de persones, sinó que també succeeix amb els mitjans de comunicació clàssics, que han d'enfrontar els seus relats amb altres no contrastats que proliferen per les xarxes de manera abundant, i com ja hem dit, amb una molt major capacitat de captar audiència a causa de la manera persuasiva i sovint emocional de transmetre allò que volen.

Alhora, aquí també hi intervé el prèviament anomenat binomi distància i proximitat, ja que aquesta excessiva proximitat entre el relator i l'audiència, provoca una pèrdua de poder abismal dels mitjans de comunicació clàssics,

banalitzant-los al mateix nivell d'aquells mitjans no contrastats i amb cap mena de rigor.

2- Aquesta crisi de poder (entenent com a poder la capacitat d'influenciar), també provoca que, en trobar-se en un món molt més horitzontal, la gent no senti la necessitat d'acudir a aquests mitjans clàssics, entre d'altres raons, perquè generalment els ciutadans ja poden accedir a gairebé qualsevol «informació» a través de la xarxa de manera instantània i gratuïta. Tot plegat, provoca que els mitjans més tradicionals tinguin caigudes abismals d'ingressos, veient-se obligats a oferir els seus continguts a la xarxa de manera gratuïta per intentar finançar-se gràcies a la publicitat que mostrin. El problema és que aquesta publicitat comporta ingressos majors com més «clics» tingui la pàgina, i això provoca que sovint es recorri a la tècnica del «pescaclics» per obtenir més ingressos. El fet de recórrer a titulars més suggerents per aconseguir que més persones entrin a la web, finançar-se també provoca que els mitjans tradicionals s'aproximin cada cop més a aquells mitjans més generalistes.

3- Molt lligat a l'anterior punt, cada cop veiem com s'obren més i més plataformes digitals d'informació, provocant que l'oferta sigui gairebé il·limitada. Aquesta no-limitació contrasta molt amb les nostres capacitats de concentració, que no ens permeten atendre a tot alhora. Conseqüentment, cada cop s'estan desenvolupant noves tècniques per captar la nostra atenció (traduïda en un clic), provocant una lluita ferotge per aconseguir més i més clics, que fa molt complicat deixar un espai a la informació rigorosa i contrastada, sovint menys temptadora que aquella informal i banal.

Les implicacions d'aquest canvis a la vida política els veurem a continuació.

Fernando Vallespín identifica tres categories diferents en les pàgines web: les d'interès general, les d'interès més específic i individualitzat i les que van dirigides a amics i coneguts. En el cas d'aquelles que es troben dirigides a un públic més general, els mitjans tradicionals han perdut la seva capacitat integradora, ja que actualment, la gent té la capacitat d'escollir aquells mitjans que vol llegir o escoltar. A més, com cadascuna de les webs imposa la seva

manera de fer, ens acabem apropant estrepitosament a la segona situació contemplada per Fernando Vallespín. El problema arriba definitivament, però, quan, com explica C. Sunstein, aquests mitjans que filtrem nosaltres mateixos, acaben amb la intermediació dels interessos generals, generant nínxols i grups reduïts de persones, on cadascú escolta allò que vol escoltar, faltant de manera radical a la realitat i al criteri informatiu. Alhora, també provoca un allunyament de l'esfera pública, amb el temps i la retroalimentació d'aquests nínxols, el que és comú s'acaba perdent, i passem d'actuar com a societat conjunta que persegueix els interessos col·lectius per aconseguir un futur millor en comú, a ser elements polítics individuals que el que persegueixen són els seus propis interessos. Sense lloc a dubte, aquest és el punt on es produeix el pas de ciutadania a audiència.

Nous Moviments Socials (NMS)

Les noves tecnologies de la informació, tot i el mostrat anteriorment, també permeten interconnectar gent molt variada de molts indrets diferents i unir-los en un moviment concret, per sovint reflectir àmplies demandes públiques i és capaç de mobilitzar grans gruixos de població.

Internet permet donar pas a noves protestes i reivindicacions que busquen un objectiu comú, però aquestes es poden manifestar de maneres molt diferents: des d'un aplec al carrer en demanda de certes qüestions fins a petits actes a les xarxes socials, com ara una piulada, una publicació o una petita donació, que mostren també un malestar sentit per la població, són els anomenats *tiny acts of political participation*.

Ara bé, com hem pogut veure al llarg dels últims anys, tot i que la capacitat d'aplegar i reunir molta gent, les xarxes no han donat lloc a unes protestes

Il·lustració 4: Moviment Occupy Wall Street. Un exemple ne NMS sorgit a les xarxes socials. Font: Newsweek

duradores, més aviat podríem tractar-les com efímeres, però en cap cas inútils. Com diu Manuel Castells, actual ministre d'universitats espanyol, un fet que el meravella d'aquestes noves formes de participació política, és el fet de la seva capacitat de ressorgir. L'expert afirma que, tot i no manifestar-se de manera activa, aquests vincles entre les persones que han participat en els "tiny acts", es mantenen vius, i tenen la capacitat de reaparèixer amb la mateixa, o fins i tot més força que la que tenien anteriorment. De fet, M.Castells assenyala que es poden tornar a manifestar els vincles amb un discurs diferent.

A manera de conclusió d'aquest primer apartat, on hem intentat aproximar-nos tant com és possible a una «definició» del populisme, hem de veure quines són les possibilitats per donar-ne una.

Segons Fernando Vallespín, hi ha 3 maneres d'enfrontar-se a la definició d'aquest concepte amb síndrome de ventafocs³: el primer consisteix a intentar donar una definició força acurada, amb tots els punts tractats anteriorment, de manera que potser alguns «populismes» podrien quedar fora, al no complir de manera exhaustiva amb la definició, però aquesta hauria de ser flexible i que cada autor valorés, segons criteris propis, si es troba davant d'un moviment populista o no per definició; la segona opció consistiria a donar diverses definicions de moviments populistes, de manera que qualssevol s'adaptés a

³ Concepte utilitzat pel mateix F.Vallespín al seu llibre "Populismos".

una d'elles; i la tercera seria donar una definició minimalista, però que encabís moltes actituds possiblement populistes, encara que sigui de manera menys acurada.

En aquesta conclusió, però, intentarem seguir la primera opció, ja que la segona complicaria massa un concepte que, tot i ser molt difús, no ha de tenir una profunditat tan gran com per poder fer grans discriminacions entre moviments del «mateix tipus». La tercera, en canvi, significaria considerar el populisme mínimament com una ideologia molt senzilla, però des del nostre parer això no és així, i, per tant, ens agradaria ser tan acurats com fos possible sense donar característiques «extres» que des del nostre punt de vista no serien compatibles amb el populisme.

En definitiva, de cara a aquest treball, interpretarem el populisme com una manera de fer política (una espècie de llenguatge) que en la gran majoria de casos presenta la imatge d'un líder inamovible, i que a més a més, es presenta com el salvador d'un suposat «poble», que s'encarreguen d'anar construint amb el seu discurs, contraposat a unes elits que pretenen destruir aquesta homogeneïtat i tranquil·litat d'èpoques pretèrites; té una increïble capacitat de persuasió gràcies al seu joc entre la proximitat i el poder; gràcies a l'emotivitat sovint utilitzada en la seva retòrica; gràcies a l'aprofitament que extreuen de la societat postmoderna (principalment en forma de suport en els nínxols de les xarxes socials) i a un discurs, que com veurem més endavant, es troba ple de fal·làcies.

Aparició del Populisme: una petita aproximació històrica

Abans de veure quines són les causes que poden arribar a portar una societat, una democràcia, cap a discursos populistes, caldrà fer un repàs històric de quins són els primers moviments populistes (lògicament encabits dins una democràcia) i el seu context històric.

El People's Party i Know-Nothings

En les últimes eleccions estatunidenques, vam poder veure dos personatges que presentaven discursos molt propers al populisme: Bernie Sanders (qui va ser candidat a la representació del partit demòcrata, finalment encapçalada per Hillary Clinton) i Donald Trump, guanyador de les eleccions i president dels EUA, com a mínim fins a la seva possible reelecció, que es durà a terme a finals d'aquest any 2020. Els discursos d'aquestes dues persones, es poden comparar amb altres que ja es van donar a la mateixa nació fa més de cent anys, durant el s. XIX, i és que és durant aquest segle, i més concretament, en aquests moviments, on sorgeix el populisme com l'entenem (de manera aproximada) avui dia.

El discurs de Bernie Sanders el podríem assimilar amb el del People's Party Americà, sorgit l'any 1880, del qual parlarem abans de gaire, però abans, paga més la pena donar una ullada al discurs dels Know-Nothings, un moviment reaccionari sorgit l'any 1840, que és el més aproximat al discurs del magnat, tot i tenir un caràcter força diferent.

Il·lustració 5: Caricatura relacionada amb els Know Nothings. Font: Smithsonianmag

Resumidament, els Know-Nothings eren una associació de persones transformada en partit polític l'any 1852, que van tenir un fort impacte inicial, guanyant en les seves primeres eleccions estatals, el poder a Connecticut, New Hampshire i Rhode Island. El seu discurs estava basat en l'odi i la por als immigrants que en aquella època arribaven als EUA i també contra aquella gent que es considerés catòlica. Aquest partit, passats els anys es va anar dissolvent, la majoria d'afins es van diluir en el Partit Republicà i en el Partit Demòcrata, però alguns historiadors consideren que es poden trobar moltes similituds entre els know nothings i el Tea Party, sorgit del Partit Republicà.

Per una altra banda, el People's party sí que es pot considerar plenament un partit populista.

El Populist Party va ser un partit estatunidenc conformat l'any 1891, després d'una dècada molt dolenta on la gent de la nació, especialment els grangers, havien tingut grans dificultats econòmiques. Tant era l'afectació econòmica que es pot parlar que les zones de l'oest i del sud dels EUA havien patit una notable depressió, agreujada, a més a més, per factors naturals, com va ser una forta sequera també durant aquells anys. En conjunt, provocava una forta sensació d'incertesa per la gent que treballava el camp, i a més a més, les inversions estatals a altres sectors, com el ferroviari, no acontentaven la població agrícola. Malgrat això, aquest descontentament generalitzat es va anar estenent a altres sectors, i és que a partir de la dècada del 1890, la depressió prèviament anomenada va anar afectant altres sectors, com podia ser la indústria, impulsant fortament l'aparició i creixement del Populist Party.

El Populist Party, com podem imaginar, donava visibilitat i suport a tota aquella gent que així ho reclamava, des del camp fins a la indústria. El nou partit volia intentar acabar amb les desigualtats i donar plans d'ajuda per a les famílies agrícoles. De bones a primeres, potser no sembla que s'adhereixi a la definició de populisme donada anteriorment, però, entenent el context històric, on la capacitat d'estendre mediàticament el seu missatge o la capacitat de crear un líder visible, proper i carismàtic eren quasi nul·les, entenem que sí que es pot tractar d'un partit de biaix populista.

Tot i no tenir tanta capacitat d'estendre el seu missatge mediàtic, els populistes van aconseguir un fort impacte en els comicis de l'any 1892, obtenint més d'un milió de votants en l'àmbit nacional (la participació va ser de 12 milions de votants). Evidentment, el candidat populista James B. Weaver, no va aconseguir arribar al poder, però sí que va arribar a posar en alerta els altres grans partits, especialment al Demòcrata, que veia com el nou partit podia prendre'ls votants.

És aquesta la raó per la qual el partit Demòcrata va intentar fer tot el possible per imposar-se sobre el Populist Party. L'estratègia que van seguir va consistir a fusionar-se amb ells, de manera que a llarg (tot i que va ser curt) termini, aquests últims ja no fossin rellevants. A les eleccions del 1896, on tots dos partits van concórrer de manera conjunta, la victòria va ser per als Republicans,

amb més de 7,5 milions de votants, i el partit populista va veure aquí el seu final.

Val a dir, però, que no tot el partit va estar disposat a fusionar-se amb el partit demòcrata, ja que alguns ja veien aquesta opció: la de fondre's completament en ell, i acabant perdent la seva repercussió. Aquesta gent va apostar per un altre candidat en un congrés celebrat l'any 1896, però va ser un fracàs, i els prodemòcrates van acabar imposant-se.

El Peronisme

Sortint ja del segle XIX, i entrant de manera directa a l'any 1945, trobem el peronisme, un moviment polític argentí, sorgit en mans del militar i ministre de treball Juan Domingo Perón. Després d'una dècada de govern conservador, Juan Domingo Perón va ser enviat a presó pel cap de l'estat, a causa de les seves decisions de caire social. Va voler implementar drets dels treballadors, com les indemnitzacions o les vacances, i per això va guanyar molt ressò i una gran popularitat entre la població civil. És per això que el dia 17 d'octubre del 1945, milers de persones es van arregar per demanar el seu alliberament immediat. Aquest fenomen es va convertir en un dels majors moviments de masses de tota Llatinoamèrica, i va suposar l'origen real del Peronisme. Després de l'alliberament de Perón, la mateixa nit del 17 d'octubre, Perón i el govern de Farrell (actual dictador), van acordar unes eleccions, marcades en data de febrer del 1946. Aquestes eleccions van acabar amb la victòria de Perón, però no va ser l'única, ja que el 1951 i el 1973, les va tornar a guanyar. Tot i això, val a dir que el moviment peronista ha guanyat moltes més eleccions, de fet, n'ha guanyat 10 des del 1946, essent les del 2019 les últimes. També cal destacar que hi ha hagut 2 dictadures des de l'origen del peronisme. La primera va ser una dictadura «cívic-militar», entre els anys

1955 i 1972 i la segona va tenir lloc entre el 1976 i 1983, que va rebre el nom de «Proceso de Reorganización Nacional».

Un cop tenim els orígens i història del Peronisme, cal preguntar-se quines eren les seves polítiques i idees i per què es poden relacionar amb el populisme.

El peronisme o Justiciamiento Social, era un moviment que apostava pels

Il·lustració 6: Juan Domingo Perón i la seva dona, Evita Perón, en un acte multitudinari. Font: Visión desarrollista

drets dels treballadors, qui eren els seus més importants simpatitzants. A més a més, també va arribar a nacionalitzar serveis bàsics com són l'aigua, el gas i la llum, però tot i aquestes mesures socials, no es pot considerar com a tal un moviment d'esquerres.

Aquesta és una de les raons per la qual el Peronisme és considerat un moviment més aviat populista, ja que quan intentem encabir-lo en una ideologia, ens resulta molt complex.

Per una banda, com ja hem dit, el peronisme fomenta algunes reformes de caràcter més aviat social (com els drets dels treballadors, la nacionalització de serveis, com els prèviament citats o el servei ferroviari...), però per una altra, també donava suport a la menor intervenció de l'estat en matèria d'economia, tal com fan els neoliberals.

Més enllà de la dificultat d'encabir-lo en una ideologia, el peronisme utilitzava la demagògia i l'emocionalitat en els seus discursos. Aquí tenim un exemple d'un discurs realitzat el mateix 17 d'octubre del 1945:

Que sea, que sea desde esta hora que será histórica para la República, el coronel Perón un vínculo, un vínculo de unión. Que sea esa unidad

indestructible e infinita, para que nuestro pueblo, no solamente posea la felicidad, sino para que también sepa dignamente defenderla.

Com podem veure, Perón en aquest discurs està fent referència tant a un poble suposadament homogeni, com fan la majoria dels populismes, però, en comptes de confrontar-lo amb una suposada elit, aplica l'emocionalitat en pretendre trobar la felicitat individual a partir d'aquest moviment col·lectiu. A més a més, com podem veure, està jugant amb el binomi de la proximitat, apropant-se a la gent a la qual es dirigeix, situant-se a ell mateix com a vincle, alhora que està reforçant la seva imatge de líder. Sense lloc a dubte, aquestes són característiques suficientment evidents com per categoritzar el moviment peronista dins els populismes del s. XX, però encara ens queden alguns més per veure.

El populisme rus

Després d'un període històric convuls, marcat per la pobresa i l'alentiment tecnològic i social respecte altres nacions europees, mantenint certs aspectes com la servitud, la Rússia del segle XIX es trobava en un punt intel·lectual dividit.

Per una banda, el populisme rus més organitzatiu estava liderat per l'organització Zemilia i Volia, la qual estava conformada per diferents grups de persones, entre elles estudiants universitaris.

Aquest vessant del populisme rus del s. XIX, tenia un caràcter revolucionari proper a l'anarquisme, i va aconseguir tenir un major impacte que d'altres similars, constituïdes les dècades prèvies. Ara bé, la vida d'aquesta organització va ser breu, i el 1879, cinc anys després de la seva formació, es va dividir en unes altres dos vessants, d'una de les quals sorgiria un dels primers marxistes russos.

Il·lustració 7: Logotip de l'agrupació Zemilia i Volia (Terra i llibertat), de caràcter populista. Font: Wikipedia

Per una altra banda, hi havia la vessant més ideològica del populisme rus, la qual estava liderada pels pensadors Lavrov i Mijailovski, els quals estaven completament en contra de la manera en què Europa s'estava desenvolupant. Aquests pensadors assenyalaven el capitalisme com el principal problema, ja que, des del seu parer, la manera organitzativa del treball, basada en la divisió social era un llastre per a l'evolució de la condició humana, ja que era la font de molts mals socials. Aquests pensador consideraven que només en una societat completament homogènia, l'ésser humà era capaç de desenvolupar-se en plenitud.

Totes dues vessants, però, tenien posicions comunes, tals com la gran valoració de les coetànies comunes de camperols i la negativa viure una revolució semblant a les europees que s'havien donat alguns anys abans. Amb tot, i abraçant certes idees marxistes, els populistes russos van apostar per una revolució peculiar, una revolució forçada que permetés la nació russa aconseguir el socialisme sense passar cap període capitalista (cal recordar que durant aquells anys, mentre a Europa, on altres revolucions havien triomfat, vivien a una societat capitalista amb l'aparició de la burgesia, a Rússia les coses eren molt diferents. Es trobaven en una societat Tsarista en la qual les organitzacions de camperols en comunes eren un gruix molt important de la societat). Amb tot, els diferents moviments populistes van intentar animar els camperols a dur a terme la revolució, però les seves idees no van tenir gaire èxit, menys després de les escissions en els diferents grups esmentades anteriorment, alguns dels quals van optar per dur a terme actes terroristes que acabarien propiciant una major repressió per part del tsarisme.

Anys més tard, però, es va donar la revolució russa, que va aconseguir l'objectiu que ja anys abans aquestes organitzacions populistes perseguien. Aquesta revolució russa sí que va evidenciar el caràcter populista del moviment, d'ençà que podem observar com es tractava d'una resposta a un gran descontentament social causat per factors econòmics i socials; tenia la imatge d'un líder molt carismàtic; i assenyalava el capitalisme com a principal enemic i causant de tots els mals d'una societat russa cohesionada.

El populisme a França

Avui dia, El Front National pot ser considerat, a banda d'un partit d'extrema dreta xenòfob i racista, també un partit populista a França. Va ser fundat l'any 1972 per Jean Marie Le Pen, qui havia estat un legionari francès a Algèria. El moviment del maig del 68 (un moviment social en contra del capitalisme imperialista americà i del consumisme), va propiciar la creació d'aquest partit, que pretenia crear una base sòlida de simpatitzants de caire feixista. Tant va ser així, que entre les seves files van militar exmilitants de les SS o altres militars també feixistes.

D'aquesta manera, al llarg dels anys el partit es va anar constituint al voltant de polítiques interiors que nodrien un sentiment nacionalista francès basat en la recuperació de valors tradicionals, en contra de la ideologia comunista i amb clares actituds racistes. De fet, el partit veia les relacions internacionals de manera escèptica, ja que consideraven que eren xocs entre diferents estats, una confrontació. Per tot plegat, ja en els anys setanta va sorgir el concepte "xoc de civilitzacions", el qual va ser lema de campanya en les presidencials del 2017.

En els seus inicis, el partit no va gaudir de gaire èxit, de fet, va obtenir menys de l'1% dels vots en les primeres eleccions a les que es va presentar. Amb tot, quan la crisi de l'estat del benestar va començar a propagar-se per França, El Front National va saber expressar els seus ideals racistes, i també va saber-los transmetre a la població, a través d'una retòrica basada en la por i la inseguretat fonamentades en la postveritat. Aquesta situació, aquest moment populista, va impulsar el partit de Le Pen pare fins a aconseguir un 14.88% dels vots en la primera volta de les eleccions del 1988, que van suposar un punt d'inflexió sense precedents i que va marcar la política francesa que estava per venir.

A mesura que avançaven els anys, els resultats del Front National van millorar, i fins i tot van aconseguir atreure votants que en la dècada dels 80 eren molt llunyans. Amb la implementació total de la globalització, molts ciutadans francesos s'havien vist perjudicats, i el partit de Le Pen, que tot i ser d'extrema dreta i defensar una ideologia ultraconservadora, van aconseguir els seus vots,

gràcies a la seva retòrica basada en la *identitat nacional* i la crítica a la globalització.

Però els seus resultats màxims no es van aturar. A causa de la crisi del 2008, i pel ressentiment que aquesta va poder generar a la població civil, el Front National, que va fer un canvi d'imatge, deixant el lideratge a Le Pen filla, es va aprofitar més, exercint encara més la seva retòrica populista per aconseguir resultats històrics en comicis europeus i nacionals, amb al voltant de 25% dels vots.

Il·lustració 8: Jean marie Le Pen i la seva filla, Marine Le Pen en un acte de campanya de les primàries del Front National. Font: Britannica

Per què el populisme?

Sortint una mica de la difícil dificultat a l'hora de descriure moviments com el populisme, entrem ara a un terreny no menys complicat, ja que les causes que porten a l'aparició d'aquests tipus de reaccions i moviments són molt difuses i costen molt d'identificar. Si més no, intentarem contextualitzar certes situacions o certs esdeveniments que donen pas a aquesta classe de moviments.

Segons Fernando Vallespín, les causes, de manera global, per les quals sorgiria un moviment reaccionari populista podrien ser quatre: factors socioeconòmics, factors culturals, factors polítics, i, per últim, canvis en la manera de la comunicació, actualment a causa d'una reestructuració general de l'espai públic. Ara bé, per entendre'ls, a més de comprendre'ls de manera

individual, no es pot oblidar, com ja hem dit abans, que s'han de comprendre de manera global.

Els factors socioeconòmics

Com ja sabem i hem constatat anteriorment, un dels contextos en el qual apareix el populisme és davant un canvi en l'ordre social o econòmic de manera sobtada, que posa en perill el relat del poble. Aquesta sensació d'inseguretat, però, s'ha manifestat de manera molt diferent, arribant fins a certes classes de nacionalismes o bé a moviments populistes de caràcter més aviat d'esquerres. Ara bé, avui dia, a l'Europa del s. XXI, i en general a la resta del món, els populismes es poden encabir dins d'un canvi que fa bastants anys que s'elabora: la globalització.

La globalització, tot i no ser un canvi de manera sobtada, sí que ha arribat de manera molt ràpida gràcies a les noves tecnologies de la informació i comunicació. Aquestes tecnologies, com ja sabem, han revolucionat en molt pocs anys la manera que tenim de comunicar-nos, alterant de manera definitiva l'esfera pública, ara bé, un altre canvi que aquestes han portat ha estat en l'esfera econòmica. Econòmicament, la globalització ha tingut uns efectes molt semblants.

Vallespín explica que la robotització i automatització en els llocs de treball ha comportat una gran alienació en els ciutadans, que cada cop es veuen reduïts al mínim, alhora que es generen grans inseguretats que encara no estan resoltes. Però no només això, de fet, hi ha altres qüestions que queden molt a l'aire i en mans de gent que no està ben definida, ja que la presa de decisions econòmiques tampoc es troba localitzada avui en dia gràcies, o per culpa, de les TIC. Algunes d'aquestes altres incerteses serien, per exemple, el canvi climàtic (principalment sobre els impactes a llarg termini, no tant de manera immediata), les relacions de dependència econòmica entre els diferents països o la semi monopolització per part de grans empreses que actuen internacionalment de manera qüestionable sense cap mena de control i aparentment com si es tractessin, com diu el mateix Fernando Vallespín, de

senyors feudals. Tots aquests factors econòmics plegats, generen una alienació del ciutadà, provocada per un desencantament (la reducció de la vida a una llarga llista de fets presumptament inconnexos i sense sentit), sobre la seva pròpia esfera, que ens torna a portar, lluny de la idealització il·lustrada, a una època on busquem empara en antics poders, sovint religions o líders carismàtics, elaborant un paral·lelisme amb el que va ocórrer el segle passat.

Ara bé, un altre motiu pel qual la globalització és una possible causa de l'aparició de moviments populistes és l'obertura del mercat internacional. Les empreses avui dia, es troben en un món dominat pel "neoliberalisme", que Vallespín entén no tant com una ideologia sinó com una descripció d'una situació actual, amb la internacionalització dels mercats econòmics en detriment de la capacitat dels estats per poder exercir un cert control sobre aquestes. Aquesta situació, com ja sabem, comporta un debilitament de l'estat sobre el mercat econòmic, que els populismes entenen com quelcom negatiu, ja que afecta de manera negativa a la vida de la població, que veu reduïda la seva sobirania en una democràcia que no és capaç de regular els mercats financers. Tot plegat (incertesa sobre les TIC i la robotització i la pèrdua de poder regulador dels estats enfront un mercat econòmic cada cop més poderós i hegemònic), comporta un motiu de pes per a l'aparició de noves maneres d'entendre la realitat, essent les més reaccionaries els populismes.

Ara bé, des d'una perspectiva general, quines serien les possibles solucions a l'hora de tractar el conflicte de la globalització? Pel que fa a l'aspecte econòmic de la globalització, segons deia D. Rodrik, ens trobem davant tres possibles solucions. La primera solució que Rodrik proposa és la restricció de la democràcia per tal que aquesta no interfereixi en el mercat econòmic, la segona seria la limitació de la globalització per tal que els estats continuïn tenint la seva "legitimitat perduda", i la tercera seria la globalització de la democràcia (restringint la sobirania de l'estat nació). El problema que presenta aquest trilema seria la incapacitat per optar per tots tres alhora, deixant-nos en la necessitat d'escollir únicament un d'ells. Avui dia ens trobem en un rumb que apunta en la direcció que ens deixa entreveure que el resultat que obtindrem serà la primera opció, tot i això, el més desitjable seria la tercera

opció, segons Fernando Vallespín, i l'opció que els populismes desitgen és la segona. Ara bé tal com diu Vallespín, fent referència als estudis de Rodrik, els populismes desitgen la segona opció no tant per preservar i empoderar la democràcia, sinó per reforçar la sobirania de l'estat.

Ara bé els resultats que donen els moviments populistes varien segons el context en el que es troben els territoris on es recorre a aquest. Com el mateix Rodrik diu, els resultats de la globalització són diferents segons el sector econòmic implicat. És evident que la liberalització dels mercats afecta de manera diferent al sector industrial que al sector hostaler i de serveis, i els populismes s'adapten hàbilment a aquestes irregularitats, de fet, per ser més precisos, hauríem de dir que el populisme sorgeix d'aquestes inequitats. Els éssers humans sovint necessitem donar una resposta eficaç a aquells problemes que ens afecten de manera directa. En el cas del treball, som capaços d'entendre més aviat que hi hagi una reducció de l'oferta laboral arrel l'increment de producció abans que la causa d'aquesta sigui la dificultat de l'empresa per competir en el mercat enfront de competències que sovint treuen molta més rendibilitat a les seves accions i transaccions. És per això que sovint els populismes simplifiquen molt les respostes a aquestes inquietuds, buscant enemics senzills i directes, com els xinesos o mexicans, que fan impossible la competència a causa dels seus baixos preus. Com veiem, en la resposta populista trobem un dels seus elements característics, la simplificació dels seus discursos i, si més no, també veiem certa emocionalitat en aquests discursos sobre la globalització.

La diferència en l'aparició de populismes segons la regió afectada per la globalització o un element relacionat amb aquesta el podem trobar en la crisi financera del 2008. A Europa, com a conseqüència de la crisi, es van poder veure diferents reaccions: per una part situem el centre (països com Alemanya, Regne Unit...), que va saber tractar molt bé les dificultats presentades per la crisi, la resposta populista del qual va recaure principalment sobre la immigració i els seus efectes negatius sobre la nació; per una altra part podem trobar països més sud-europeus, com Espanya o Grècia, que no van tenir la capacitat de tractar amb les conseqüències de la crisi de manera tan eficient,

i es van trobar amb una manca d'ajudes per aquells sectors més afectats. En aquests països, la reacció va ser més favorable per als populismes d'esquerres. A Sud-amèrica va ocórrer el mateix que al sud d'Europa, i als Estats Units, la resposta va ser ambivalent, trobant per una part una reacció populista d'esquerra, amb Sanders al capdavant, i per una altra banda l'aparició d'un populisme de caire xenòfob i nativista com és el de Donald Trump.

Deixant de banda la crisi econòmica, hem de tenir en compte que, a causa de la modernització i la internacionalització dels mercats, hi ha un gruix de la població que viu el seu dia a dia amb inseguretat i que, previsiblement, són els que més fàcilment poden recórrer al populisme per sentir-se arreplegats i segurs dins un conjunt. Són els anomenats perdedors de la globalització, i generalment són la gent menys qualificada i que generalment exerceixen feines més aviat manuals.

Aquest sector de la població, els pares dels quals solien votar partits liberals i progressistes (com diu Charles Murray), avui dia es decantarien per opcions que els brindin una sensació de protecció davant aquells que "competeixen" de manera directa contra ells o bé contra aquelles polítiques que amenacen la seva situació econòmica i el seu estatus social. En altres paraules, aquests anomenats "perdedors de la globalització", se senten atrets per aquell discurs que culpabilitza a uns altres de manera directa i senzilla de la seva "desgràcia", és a dir, els líders populistes que exerceixen una imatge d'autoritat alhora que tenen un llenguatge molt proper als ciutadans.

Els factors psicosocials

La incertesa, com ja hem esmentat prèviament, és una causa molt important a l'hora d'intentar entendre el sorgiment de brots populistes, ara bé, hi ha diferents tipus d'incertesa, i algunes tenen a veure amb la sobirania de l'estat. Des de fa més de tres dècades, la idealització d'un futur global ha anat perdent força en detriment d'una realitat que sembla mostrar cada cop més desigualtat i injustícia. Aquesta falsa sensació de regressió, però, no és ben bé certa, ja que, tot i haver-hi un gran nombre de desigualtats creixents, també paga la

pena dir que durant l'últim segle la pobresa s'ha anat reduint de manera progressiva, tan progressiva com irregularment, també s'ha de dir. Per tant, podem concloure que la incertesa i la sensació de regressió no és més que una qüestió de perspectiva, que genera una visió molt negativa sobre el futur, afectant de manera directa en la nostra participació política.

Centrant-nos sobre la visió negativa del futur, hem d'observar que aquesta pèrdua de positivitat va sorgir ja en la falsa oratòria sobre la prosperitat superior de les societats occidentals i pel trencament de la idea de l'estat protector. Diu Fernando Vallespín, que no és casualitat que les dues grans manifestacions dels populismes, els d'esquerres i els de dretes, vulguin tornar a una suposada comunitat orgànica cohesionada que doni tranquil·litat les nostres pors i entelèquies, acompanyada d'un poble que doti d'identitat aquesta comunitat.

Exemplificadament, podem veure la idea del mur de Trump, que volia construir en la frontera entre els Estats Units i Mèxic, per tal d'intentar donar resposta a unes inseguretats dels ciutadans que han arribat més tard a la modernització que no són capaços de veure i comprendre la pèrdua de sobirania de la que va ser la primera potència mundial durant gran part del s. XX.

La idea del mur, però, correspon a una frontera física externa, com les que es van començar a adoptar arreu del món arran els atemptats de l'11S. No obstant, també hi ha d'interne. El mur de Trump, tornant a l'exemple anterior, correspon a una frontera externa creada per alimentar la por i generar una identitat supremacista blanca, aconseguida generalment a través de discursos d'odi durant la campanya electoral, fet que li va funcionar a la perfecció, ja que a posteriori s'ha vist que el que li va donar la victòria no va ser tant les mesures econòmiques sinó el racisme a ultrança.

Tornant a les fronteres internes, podem trobar un exemple, com diu Fernando Vallespín, en la prohibició del Burquini a França l'any 2016. En aquest cas, es tractava de crear una identitat nacional francesa que es trobés protegida davant la migració i la diversitat cultural d'aquest indret d'Europa. De fet, com assenyala el mateix Vallespín, aquesta prohibició, en afectar principalment les dones, constituiria una identitat nacional més forta, representada per una dona blanca francesa.

Aquesta prohibició, per cert, la va aprofitar de manera molt àmplia el Front National de Marine Le Pen, que durant les presidencials del 2017 va adoptar com a lema “França pels Francesos”. Amb aquest lema podem constatar que el nacionalisme, en aquest cas el francès, és sovint utilitzat pels populismes a l’hora d’aplicar el seu discurs emocionalitzat.

El contrast generacional

Tornem un cop més a la campanya electoral estatunidenca i a les seves eleccions. Per entendre la victòria de Trump, sovint ens inclinem per pensar que aquell electorat que el va votar corresponia a població blanca en situació econòmica complicada, sovint aturats. El problema arriba, però, quan arribem a les dades i veiem que només un 4,3% de la població blanca dels EUA es troba sense lloc de feina. És clar, en aquest punt passem a considerar altres fets, com que els votants eren gent reaccionària d’un perfil similar a Trump, que veuria en ell l’empara per actuar lliurement de manera reaccionària, però aquesta justificació és bastant coixa, i no té fonaments estadístics. Una possible solució a aquesta victòria es podria trobar en el ressentiment fruit d’una llarga experiència política, trobada generalment en la gent més gran, en contrast de la jove.

En les penúltimes eleccions britàniques, el vot jove es va incrementar considerablement, superant el 50% de la participació que s’havia viscut fins a aquell moment. Paral·lelament, també es va confirmar que més del 65% dels joves donaren suport al partit laborista, enfront menys d’un 20% que donaren suport als conservadors. Podem entendre, per tant, que el jovent s’inclina més per donar suport a polítiques més socials, tals com el feminisme, l’ecologisme i l’igualitarisme, contrastat amb el vot més gran, que veu en l’esquerra una idealització truncada. Se senten generalment abandonats per l’esquerra, que ara abraça el multiculturalisme. És per això que aquestes generacions més grans sovint se senten molt més atretes per moviments populistes, perquè apel·len directament a ells, perquè se senten recolzats de manera directa. De manera similar va ocórrer en les eleccions americanes del 2016, Hillary Clinton va obtenir significativament més suport jove que el

candidat republicà, però en canvi els demòcrates no van aconseguir tant de suport entre la població més gran com sí que ho va fer Donald Trump.

Ara bé, d'on ve aquesta diferència de vot segons les edats?

Com ja hem assenyalat anteriorment, la gent nascuda durant el “*baby-boom*” hauria vist com al llarg dels anys els partits d'esquerreres els han anat deixant de banda a mesura que s'anaven adoptant polítiques de diversitat cultural i d'identitats. Aquestes noves polítiques haurien estat vistes pels ciutadans com quelcom negatiu que atempta contra la seva capacitat, contra el seu poder. A mesura que aquestes polítiques identitàries s'anaven prenent, també creixia alhora l'esperit supremacista i individualista d'alguns ciutadans, que, amb l'ajuda dels factors de la globalització i d'altres, han anat retroalimentant aquesta sensació, desembocant en ciutadans molt més propensos a votar partits conservadors i populistes no tant per la coincidència amb les seves idees sinó per la lluita contra un “enemic” comú.

El Factor Polític: un mal moment per a les democràcies

Larry Diamond, en un estudi recent, diu que des del 2006 el planeta es troba en un període de “recessió democràtica”. Aquesta recessió es veuria definida per tres punts clau: la congelació de l'aparició de noves democràcies i la tornada de moltes d'elles a règims autoritaris; la reducció de la qualitat d'aquestes democràcies i de la seva estabilitat en alguns països emergents, com poden ser Rússia, Turquia o Mèxic; i la disminució de la qualitat democràtica, ja sigui en el govern o la defensa d'aquesta mena de govern en països occidentals, essent els més representatius Hongria i Polònia.

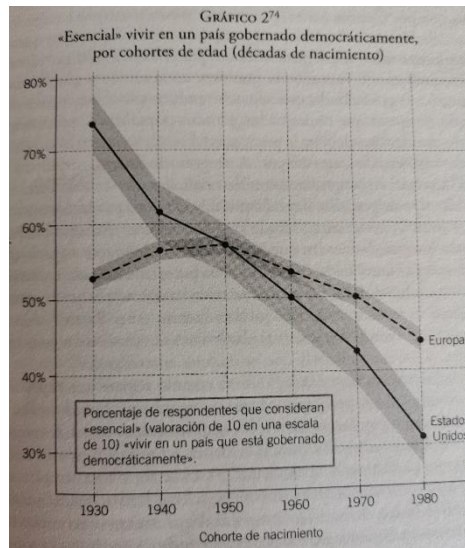
L'“erosió” de la democràcia

Des del seu origen, sempre s'ha dit que la democràcia es troba en crisi, ja bé sigui en les crítiques sobre la demagògia de Plató i Aristòtil, o bé durant les amenaces totalitaristes de principis del segle passat. Ara bé, és correcte anomenar crisi a un problema que és constant i prolongat quasi eternament en el temps? La millor resposta és no, però evidentment ens hem d'esforçar per veure quins són els problemes que arrossega la democràcia en cada època, quins són els aspectes més erosionats que poden comportar un canvi

de paradigma no necessàriament radical. En altres paraules, és necessari identificar els símptomes que arrossega la democràcia per poder proporcionar-los una solució efectiva. Ara bé, com ens avisa el mateix Fernando Vallespín, aquests símptomes són percebuts de manera diferent pels ciutadans, els mitjans de comunicació i els experts que realitzen estudis i sondejos, que entre ells mateixos tendeixen a discrepar a causa dels mètodes d'estudi emprats. Aquests mètodes són principalment tres: el més empíric analític, que es limita a obtenir dades i a valorar-les de manera objectiva; el sistèmic, que a més a més d'observar les dades, les engloba dins un conjunt més gran i observa les interaccions, per exemple del sistema polític amb l'economia; i per últim els estudis amb una comparació amb el que hauria de ser, aplicant sovint valoracions normatives que els priven d'un caràcter excessivament científic. El problema arriba principalment quan, amb la democràcia, es comparen les dades amb l'ideal democràtic, que de manera molt probable, mai seran coincidents, ja que, com la mateixa paraula diu, un ideal mai arribarà a ser satisfet. No obstant, els problemes no arriben només quan ens trobem en l'última de les situacions explicades. Si fem els mètodes d'estudis sistèmics, sovint entrarem en un entramat massa complex, que acaba derivant-nos a la idea que la democràcia en què vivim no és realment una democràcia vertadera, segons diu Fernando Vallespín. Per una altra banda, si ens limitem a estudiar allò existent i empíric, no arribem a cap conclusió efectiva, ja que ens limitem a definir com és la democràcia, sense poder percebre cap detriment ni recessió de manera efectiva, al no tenir un ideal, un referent.

Un estudi sobre la "legitimitat de la democràcia", conclou que potser sí que ens trobem en una situació en què la nostra democràcia es troba en perill de ser desconsolidada, es troba fràgil. Així ho afirmen R. Foa i Y.Mounk, que contra totes les previsions d'anteriors estudis, que conclouien que la democràcia es trobava consolidada, tot i que podia patir algunes fluctuacions quant al seu recolzament. Les informacions d'aquest estudi queden reflectides en aquest gràfic, que mostra, també, que la democràcia queda bastant consolidada i ben vista per aquells sectors de població d'edat més avançada, enfront del jovent que es mostra escèptic.

Amb tot plegat i a manera de reflexió personal, potser la democràcia es troba en perill més aviat en els sectors de població més jove, ja que les últimes generacions no s'han trobat davant altres règims o models polítics, i, per tant, consideren que la democràcia és un mínim que es troba sempre a la seva disposició, en comptes d'entendre la dificultat que ha suposat per a tantes generacions arreu del món arribar al sistema democràtic que reconeix els drets de tots els ciutadans per igual.

Il·lustració 9: Gràfic essencialitat d'un país democràtic. Podem veure com a mesura que avançava el segle passat

En un segon estudi, de fet, conclouen que aquest augment de l'escepticisme sobre la democràcia coincideix amb un augment del recolzament dels partits populistes, i Fernando Vallespín indica que aquest fet sí que suposa un risc elevat per a la democràcia, prèviament havent desestimat l'augment de recolzament a "líders forts que no s'han de preocupar per les eleccions", ja que aquest no arribava ni al 30 per cent de la població enquestada.

Si contraposem aquests fets amb els llistats anteriorment (la divisió generacional del sentit del vot, on el jovent recolzava mesures cosmopolites i igualitàries, democràtiques), veiem que estem entrant en una espècie de contradicció, ja que les dues dades són completament oposades. Segons Fernando Vallespín, la manera d'entendre aquesta diferència rau a analitzar específicament amb quins aspectes de la democràcia no està d'acord l'electoral més jove. Si donem una bona ullada, veurem que el jovent no està

d'acord en viure en democràcies imperfectes, i el seu escepticisme sobre aquestes es podria veure certament justificat amb la conclusió extreta anteriorment: els joves no han arribat a experimentar altres règims i donen per fet que la democràcia és quelcom garantit.

Ara bé, que l'electoral de menor edat tingui aquesta visió de la democràcia no ha de ser silenciada únicament per aquest argument, s'ha d'escoltar la seva veu i intentar millorar o, com a mínim analitzar aquells elements amb els quals hi ha un cert descontentament, un desencant. El primer d'ells el podem trobar en els partits polítics. Com assenyala Fernando Vallespín, avui dia els partits democràtics tradicionals pateixen una crisi de representació, principalment perquè avui dia els partits tradicionals s'han acabat assimilant tots els uns als altres, i és gairebé impossible trobar diferències ideològiques molt significatives entre ells, i, a més a més, tots els partits semblen està més a prop de representar l'estat i les seves institucions abans que el seu propi electorat, fet que lògicament els fa patir aquesta crisi representativa que comporta una espècie de símptoma d'erosió de la democràcia.

Per una altra banda, però mantenint-nos en el tòpic dels partits, val a dir també que aquests cada cop exerceixen pitjor la funció de representació, agregació i intermediació, ja que sovint aquestes tasques es deriven de manera excessiva a altres organismes com el judicial.

Segons F. Vallespín, una altra raó per a aquesta crisi de representació seria el fet que els partits sovint prefereixen que les elits dirigents del partit es trobin en el parlament i en llocs de representació important, abans que trobar-se a prop del seu electorat. Això, però, és un fet que a causa de la pressió populista cada cop veiem en menor mesura.

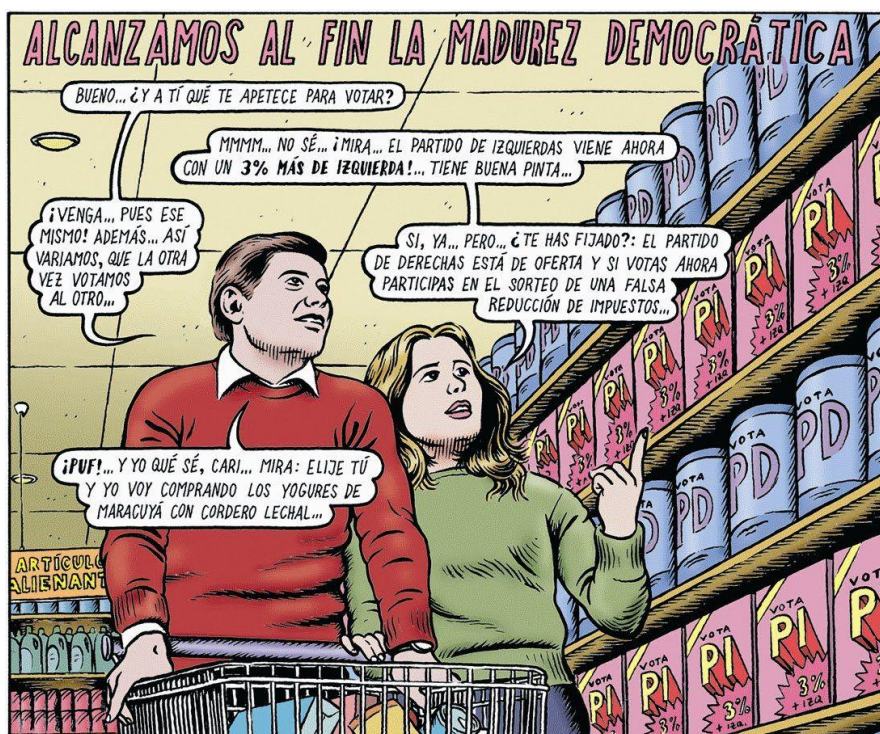
Contràriament, i culpabilitzant els ciutadans i no tant els partits (tot i que també són responsables), un altre motiu per a aquesta crisi de representació podria ser la individualització de la societat en general, el postmodernisme aplicat a la vida política, on al final del dia els resultats dels partits són més importants que les seves polítiques i, com ja hem dit amb anterioritat, la transformació de la democràcia en un medi de consum.

Per últim, però no menys important, el dilema entre l'eficàcia del govern i la popularitat dels partits també juguen un paper negatiu, que sovint és evitat dirigint certes polítiques i culpabilitzant altres organismes reguladors, sovint

bancs o, també en els casos més propers, la Unió Europea de certes polítiques impopulars per a la població.

Resumidament, els sis motius que comportarien una crisi de representació dels partits tradicionals serien aquests:

- Indistingibilitat entre partits
- Interpenetració Estat-Partit
- Derivació de la intermediació a altres organismes
- La retirada de les elits dels partits de les bases
- La individualització de la ciutadania i la política de consum
- Equilibri entre popularitat i eficiència política.

Il·lustració 10: Vinyeta de Miguel Brieva, en la qual ens mostra d'una manera molt satírica així com il·lustrativa de la crisi de representació dels partits, on les diferències entre els que serien els partits tradicionals queden reduïdes al mínim

Sumat a aquesta crisi de representació política, trobem la crisi de representació més general. Com s'ha esmentat prèviament, l'aparició i l'ús de les noves tecnologies ha comportat un canvi en el món representatiu. Els ciutadans ja no necessiten acudir a intermediaris com els mitjans de comunicació clàssics, que tenien fins al moment la potestat sobre la informació. De manera consegüent, ens trobem amb una població molt més involucrada

en la vida política, no limitada ja únicament als comicis electorals, sinó que també intervé, en manera d'opinió, no pas fàctica, en les decisions polítiques preses en el dia a dia. Dit d'una altra manera, podríem dir que la ciutadania no es limita ja a revalidar o escollir els seus representants en unes eleccions cada x anys, sinó que també formen part de la vida política en tant que tenen la capacitat, gràcies a les xarxes socials, de denunciar tots aquells actes duts a terme pels representants polítics sense intervenir de manera directa en la seva feina. Tot plegat es tracta del que Fernando Vallespín anomena "política de presència", que és molt similar al que Ferran Saéz descriu amb l'horitzontalitat de la vida política.

La postveritat

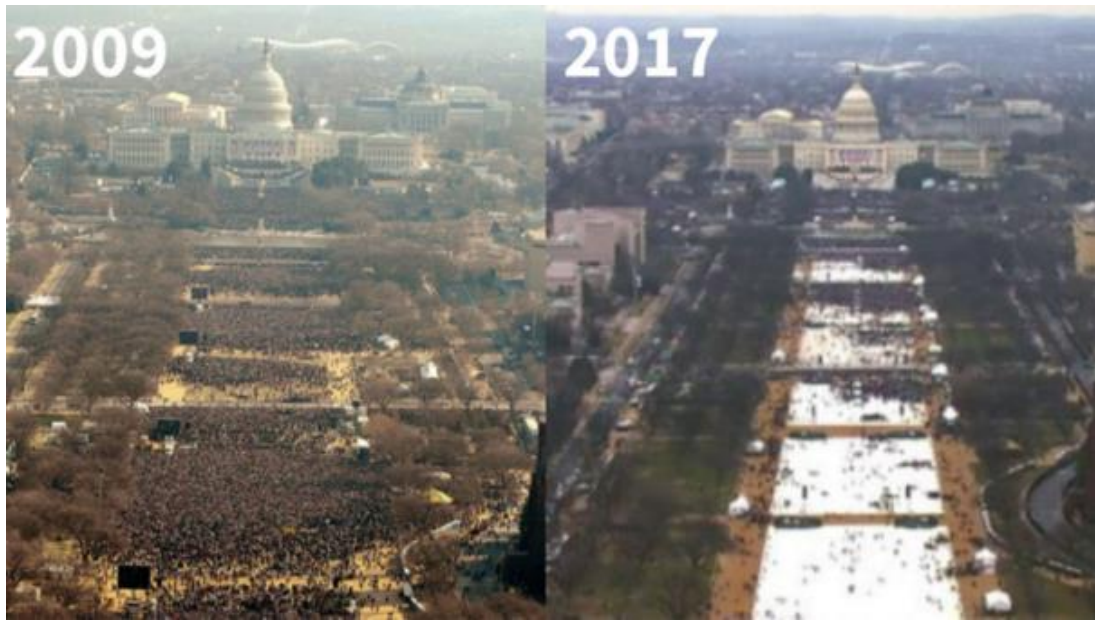
«Ja que no puc conèixer la veritat, del que es tracta és de construir un relat el més creïble o contundent possible.» (Joan Garcia del Muro)

Ja ho veníem avançant molt durant tot el treball, i és que la postveritat és un concepte clau a l'hora d'entendre el populisme i la seva capacitat de mobilització i adulació de les masses.

Si volguéssim una definició directa i sense exemplificació, podríem dir que la postveritat és aquella realitat que els individus ens construïm a l'hora d'analitzar tota la informació, dades i experiències que ens arriben. Ara bé, per poder corroborar aquesta tesi, hem d'intentar exemplificar-la, i discernir la postveritat del postfactualisme, que hi va ben lligat. El postfactualisme és la situació en la qual les dades objectives deixen de tenir rellevància a nivell polític, dit d'una altra manera, és quan les dades objectives deixen de tenir poder a l'hora de la consolidació d'una creença per part de l'individu espectador. La postveritat, en canvi, és quan la pròpia noció de realitat deixa de ser rellevant, i es comença a transformar en el pensament que diverses realitats poden estar existint alhora, i totes elles poden tenir sentit. Exemplificant-ho, podem trobar aquesta situació:

De tornada al 2017, al 20 de gener, podem veure un exemple molt evident de postveritat: la nominació de Donald Trump com a president dels Estats Units

d'Amèrica. Segons les imatges que podem veure d'aquella data, la quantitat de gent assistent a aquell acte va ser molt menor que el de 8 anys abans, quan Obama va entrar a la Casa Blanca. No obstant, el govern de Donald Trump va defensar de manera exhaustiva que la gent que va assistir al seu acte era molt major que el del president formal.

Il·lustració 11: Imatge comparativa entre les nomenacions d'Obama i Trum, respectivament.

Ara bé, com és possible que hi hagués defensors d'ambdues versions si en un principi la realitat és objectiva i, en aquest cas, quantificable? La resposta, a priori, s'ha de trobar en la individualitat de la gent, i en la utilització d'aquesta individualitat fràgil per part del govern de Trump.

Sobre la part individual de la causa, és evident que el ciutadà no és capaç de copsar tota la realitat que l'envolta, i per això s'ha d'aferrar aquella informació que li aporten els intermediaris. Ara bé, d'aquesta premissa hem de derivar-ne dues problemàtiques. La primera es basa en la tendència humana a filtrar la realitat a través dels nostres prejudicis per tal d'escollir allò que és millor per a nosaltres i ens transmet més tranquil·litat. La segona és, com hem anat dient prèviament, la crisi de la intermediació: en haver menys intermediaris objectius a l'hora d'explicar la realitat, tota la informació que ens arriba es troba més esbiaixada i possiblement manipulada (les raons es troben explicades prèviament, ara bé, cal remarcar que sovint els partits polítics no necessiten

ser ells mateixos els seus propis altaveus, sinó que troben més efectiu condicionar l'intermediari per tal que aquesta informació que ells volen transmetre tingui una millor reputació i credibilitat).

Tot plegat ens porta a identificar aquestes imatges de dues maneres: la que es limita a observar la realitat, prenent dues imatges com a originals i objectives, traient com a conclusió que la investidura d'Obama va aconseguir arreplegar més assistents que la de Trump; i la versió que es limita a desacreditar tots els mitjans que han difós aquestes imatges, titllant-los de manipuladors i afirmant que el que volen transmetre les imatges és un descrèdit cap a la figura del president, que en trobar un nou mitjà per difondre les seves polítiques i pensaments (xarxes socials), ha provocat un ressentiment en els clàssics, que ara es dedicarien a difamar-lo.

D'entrada, podríem afirmar que la segona conclusió no té cap mena de sentit, però s'ha de tenir en compte com, durant tota la campanya i, sobretot després d'ella, Donald Trump ha anat difamant la figura dels mitjans de comunicacions, acusant-los de crear «fake news», i proclamant-se a ell mateix com a portador de la realitat de cara als seus seguidors. En aquest context, ja és més plausible entendre com milions de persones afirmen que les imatges publicades sobre els nomenaments són falses, i és que molta gent prefereix aquesta realitat, ja que no els ha de portar a qüestionar-se si el president és més o menys recolzat per la ciutadania ni tampoc els porta a qüestionar-se altres fets, doncs poden ajustar la realitat que ells desitgen amb la que ells viuen.

Infodèmia

“False information is spreading faster than the virus” (Andrew Patisson)

Gairebé un mes abans de declarar la pandèmia, l'OMS ja parlava d'un concepte relacionat amb el nou coronavirus i les noves tecnologies de la informació i la comunicació: la infodèmia. Aquest neologisme neix a partir del compost de dues paraules: informació i pandèmia. Com fàcilment podem

deduir, per tant, el concepte «infodèmia» fa referència a la propagació d'una quantitat desmesurada d'informació a nivell global, sigui de la manera que sigui: en línia o de manera tradicional. Ara bé, el concepte també inclou tota aquella mena d'«informació» l'objectiu de la qual és distorsionar la realitat i, consegüentment, provocar perjudicis en la salut pública, ja sigui física, mental, estigmatització...

El fet que aquest concepte hagi estat usat molt abans que el propi de pandèmia, implica una crucial necessitat de relació entre tots dos. És evident que aquesta dispersió de dades i notícies, aquesta marea d'informació, ha estat estretament lligada a la propagació del nou virus. De fet, un exemple evident el podem trobar durant els mesos de gener i febrer d'aquest any, quan en les cerques amb títol «coronavirus» a Amazon, la pàgina immediatament et mostrava mascaretes i *vitamina C*, la qual, evidentment, no tenia cap relació amb la malaltia. Ara bé, possiblement aquests resultats en les cerques hagin provocat grans confusions i desinformacions, i és aquí on podem encabir el concepte d'«infodèmia».

Tot i la ràpida crida de l'OMS a intentar contenir aquest fenomen, és evident que la sobresaturació d'informació, sovint errònia, va prosseguir, i continua vigent avui dia. Moltes manifestacions d'aquesta (des)informació, es donaven en forma de cadenes de Whatsapp de dubtosa procedència, les quals, tot i tenir gran impacte, no són estrictament rellevants per aquest treball.

Amb tot, és inevitable destacar la importància que té aquest concepte d'«infodèmia» amb el de «postveritat», mencionat i explicat més a dalt, i la seva completa rellevància durant la crisi del coronavirus, permetent l'escampall de polítiques populistes. Algunes d'aquestes polítiques les analitzarem en la part pràctica del treball, a continuació.

Part Pràctica: anàlisi de diferents situacions del populisme arran la crisi del coronavirus

En la part pràctica d'aquest treball ens encarregarem d'analitzar les polítiques preses pels partits que governen a tres zones del món. Els tres han estat escollits ja que prèviament a la crisi de la pandèmia ja havien mostrat actituds molt properes al populisme, i és interessant analitzar quina és la seva evolució durant els últims frenètics mesos.

Boris Johnson

El "Brexit" ha estat i serà un tòpic molt complex que campa pel Regne Unit des que David Cameron va proposar un referèndum sobre la continuïtat o no del Regne Unit a la UE l'any 2016. Des d'aquell 23 de Juny en què el 51,95% de la població de les illes Britàniques va votar per sortir de la Unió Europea, complicacions polítiques no han fet més que arribar, així com protagonistes de l'escena. L'endemà del referèndum, David Cameron, que es va posicionar en contra de l'opció de sortir, va dimitir, i els Tory (partit conservador) van nomenar Theresa May com a nova primera ministra, la qual no va aconseguir tirar endavant un pacte amb la Unió Europea que fes el pes a la Cambra dels Comuns (Parlament Britànic), principalment perquè en una estratègia (la qual no va tenir l'èxit esperat), va perdre la majoria d'aquesta. Així doncs, el juliol del 2019, Theresa May va dimitir, i el nou encarregat de conduir el resultat del referèndum va ser Boris Johnson.

L'UKIP i la deriva Populista dels TORY

Si bé el "Brexit" va guanyar gran importància a partir del referèndum del 2016, la idea d'un Regne Unit fora de la Unió Europea ve de molt abans. El 1993, es va fundar l'UKIP (United Kingdom Independence Party), amb aquests objectius inicials.

Malgrat la seva inclinació cap a l'extrema dreta, el partit va assolir resultats històrics durant la segona meitat de la primera dècada del mil·lenni i els primers anys de la segona (2005-2015). Aquest èxit va ser a causa de les seves polítiques populistes, que van aconseguir ajuntar la societat del Regne Unit sota un discurs basat en la crítica a les elits, un discurs simplista i

l'enfortiment d'un sentiment nacional sense precedents. Com vist en la part teòrica del treball, centraven el seu discurs al voltant d'una retòrica dicotòmica, que donava lloc a 2 únics participants polítics: ells, on s'inclouïen les suposades "elits" polítiques que haurien deixat de banda els ciutadans, que correspondrien tant a la política anglesa com, especialment, a l'Europea; i nosaltres, que correspondria al bon poble, uns ciutadans que han de prendre les decisions i que requereixen d'una total sobirania que els partits actuals no els estan brindant.

Amb tot, com ja hem vist, a banda de la retòrica populista, també cal un líder carismàtic que la sàpiga guiar, i en aquest cas, Nigel Farage, que va prendre poder al partit l'any 2010, va ser qui va aconseguir recollir els millors resultats. A les eleccions europees de l'any 2013, l'UKIP va passar a ser la força més votada del Regne Unit, i a les generals del 2015 va obtenir al voltant del 12% dels vots.

De manera conseqüent, i com hem vingut dient amb anterioritat, els partits "tradicionals", lluny d'intentar allunyar-se d'aquestes actituds, generalment entren en aquesta retòrica, i això és el que ha vingut succeint amb el partit Conservadors (Tories) durant els últims anys. Ja a les eleccions del 2017, Theresa May, amb la manca d'un programa electoral sòlid que li permetés imposar-se als comicis mitjançant unes bones polítiques, va abraçar aquest llenguatge de manera parcial, i va perdre la majoria conservadora al parlament.

El 2019, però, amb l'elecció de Boris Johnson, aquesta actitud populista s'ha incrementat, tant per la pròpia figura de Johnson com per una estratègia per superar els laboristes. Així doncs, a partir de l'èxit de l'UKIP, i com a estratègia per augmentar el nombre del votants, el partit conservador (TORY) va començar la seva tendència populista, que va aconseguir màxims amb l'elecció de Boris Johnson com a Primer Ministre Britànic.⁴

⁴ Informació per part de <https://elordenmundial.com/ukip-o-el-ocaso-del-partido-politico-tradicional/>

Per què és Boris Johnson un polític populista?

Boris Johnson, qui havia estat prèviament alcalde de Londres durant dues legislatures consecutives, va decidir adoptar una postura ferma quant a les negociacions sobre la sortida, i és que va afirmar que el Regne Unit sortiria de la UE fos quina fos la manera de fer-ho (amb acord o sense), arribant a sentenciar frases com aquesta:

“[I would] rather be dead in a ditch [than ask the EU to delay Brexit beyond 31 October]”⁵(Preferiria acabar mort a una rasa abans que demanar a la UE una pròrroga del “Brexit” més enllà del 31 d’Octubre)

D’aquesta manera, després de recuperar la majoria parlamentària a les eleccions generals convocades el 19 de desembre de 2019, va acabar complint la promesa, i el Regne Unit va sortir de la Unió Europea el 31 de gener del 2020, amb un termini de negociacions de l’acord que duraria 1 any, fins a les acaballes del convuls 2020.

No obstant, la crisi del coronavirus ha afectat plenament el Regne Unit, i Boris Johnson, com han fet altres polítics arreu del món, ha hagut d’adaptar la seva retòrica a la nova situació, generalment abandonant o deixant més de banda un discurs populista que utilitzava des de feia bastant de temps.

Un exemple d’aquest ús del populisme el podem veure en el seu discurs de nomenament com a Primer Ministre⁶, successor de Theresa May. En ell, podem veure com usa un llenguatge molt proper a l’audiència (en aquest cas, membres del seu partit, però també premsa que hi havia present), una manera de parlar que recorda molt (com molta gent ja apuntava) al president dels EUA. Fins i tot, el mateix Donald Trump va mencionar-lo⁷ el mateix dia en què es va fer aquesta intervenció, lloant-lo en gran mesura.

A més a més, tot i ser un fragment breu, podem veure com banalitzava molt les mesures que ha de prendre com a primer ministre, assegurant uns fets que a priori semblen molt senzills (millorar educació, policia i infraestructures), però

⁵ Boris Johnson, 5 de setembre del 2019 al canal BBC (posteriorment va demanar la pròrroga)

Font: *Wikiquote*

⁶ <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-49084446> extret de la BBC a dia 11/11/2020

⁷ <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-49090804> fragment de la menció.

que realment porten moltes hores de debat i de ponderació per a poder-les dur a terme.

A banda de tot això, Boris Johnson va ser un dels personatges polítics més famosos durant la campanya pel sí al “Brexit”, l’anomenada campanya pel “Leave”. Aquesta campanya, alhora, es pot considerar com la font de la postveritat que va començar a desenvolupar el partit conservador, citant dades adulterades o fent promeses que no podien complir, ni de bon tros.

El més famós exemple d’aquestes falses promeses, és el que Nigel Farage (com ja hem vist, líder del UKIP) i fins i tot l’actual Primer Ministre van pregonar: els 350 milions de lliures que el Regne Unit aportava setmanalment a la Unió Europea.

Il·lustració 12 Boris Johnson, líder de la campanya pel "Leave", davant un autobús amb una falsa veritat.

Aquesta promesa va ser una de les que va tenir més pes i importància durant la campanya pel “Leave”, però evidentment, es tractava d’una gran postveritat. No només perquè la xifra no correspongués en cap moment amb la real (de fet, aquest nombre va ser desmentit pel mateix departament de Tresoreria del

Regne Unit), que era menys de la meitat, uns 136 milions de lliures; sinó perquè tampoc era factible destinar tot aquells diners de manera exclusiva al NHS (servei de salut pública).

L’escàndol sobre aquesta “Fake news” va esclatar el dia 24 de juny del 2016, quan una periodista va preguntar a Nigel Farage sobre si els diners serien finalment invertits en la sanitat pública. Farage, per a sorpresa de tots, va respondre que no, que allò es tractava d’una dada falsa, i que, segons ell, mai s’hauria d’haver utilitzat, que va ser un “error de la campanya”.⁸

Aquest fet presumptament anecdòtic, com ja he dit, va suposar una de les majors promeses de la campanya del “Brexit”, una campanya que estava, doncs, basada en un moviment populista que l’UKIP venia exercint des de feia

⁸ Extret d’un article de l’ABC internacional: https://www.abc.es/internacional/abci-farage-admite-campana-leave-mintio-sobre-dinero-pagan-union-europea-201606241339_noticia.html

més de 20 anys, i que havia aconseguit contagiar les files del partit conservador, i consegüentment, que va aconseguir seduir milions de persones. Tres anys més tard, Boris Johnson, protagonista d'aquesta postveritat, va esdevenir primer ministre, escollit per els alts càrrecs del seu partit, els TORY.

El Coronavirus i Johnson

Un article d'Otto English, al diari POLITICO⁹, explica com han estat les actituds de l'actual primer ministre britànic, tant durant el període del "Brexit" com durant la seva vida política, així com durant els inicis de la pandèmia.

Segons aquest autor, durant tota la campanya del "Brexit", Boris Johnson, i també gent del seu entorn, es van dedicar, com va fer (i fa) Trump, a desprestigiar els experts que els incomodaven en quant a les dades que ells oferien (tals com les aportacions del Regne Unit a la Unió Europea i el poc rendiment que se n'extreia, lògicament bastant sesgades), i d'aquesta manera també entraven en el terreny de la postveritat, amagant totes aquelles evidències que els deixaven descalços en un sòl de xinxetes. A més a més, Otto posa en manifest com l'actual líder del R.Unit utilitza el recurs bèl·lic a l'hora de realitzar els seus discursos, cridant a la unificació de la nació (poble) enfront els diferents enemics que se li han anat presentant al llarg del temps, en aquest cas, el coronavirus. De fet, va arribar a introduir en el seu discurs conceptes com "Blitz Spirit"¹⁰, evocant així un sentiment en la seva retòrica que consolida aquell tan famós punt que tenen en comú els populismes: el poble homogeni. Encara més, diverses vegades han estat les que l'actual Primer Ministre s'ha comparat a sí mateix amb Winston Churchill (qui va ser primer ministre britànic durant la segona Guerra Mundial), de fet, no es pot menysprear el fet que va escriure un llibre sobre ell. Amb aquesta comparació, el que Johnson pretén és tant reforçar l'ideal de poble, com reforçar la seva imatge de líder.

⁹ <https://www.politico.eu/article/coronavirus-next-victim-populism-uk-boris-johnson-us-donald-trump/> en ell es pot llegir un repàs molt interessant de com ha esdevingut la política britànica al llarg dels últims anys, tot i que de manera superficial i breu.

¹⁰ Reuters té recollides unes quantes dites <https://fr.reuters.com/article/health-coronavirus-britain-idUSL8N2B80B1>

Ara bé, tot i aquesta imatge bèl·lica contra el virus, no podem oblidar el menyspreu que Johnson va mostrar-li, fent bromes, com una que remarca Otto, en la qual va insinuar que estava preparant la “Operation last Gasp” (operació últim alè) davant més de 60 empresaris de prestigi.

Tot plegat ens porta a un Regne Unit que a dia 14 de març, quan la pandèmia es trobava ofegant països com Itàlia, Espanya o Portugal (que ja havien pres mesures de restricció sense precedents) va anunciar que no prendria mesures estrictes de mobilitat, i que optava per una immunitat de grup. Aquesta decisió, només va anar acompanyada d'una recomanació de no viatjar a les zones d'Espanya més afectades, com Madrid o La Rioja. Evidentment, el govern de Boris Johnson sabia que aquesta decisió comportaria moltes morts, i va arribar a afirmar que unes desenes de milers de morts eren inevitables, però que calien per assolir la immunitat de grup i protegir l'economia. Lògicament, aquesta decisió anava en contra de totes les recomanacions de la comunitat científica, i aquests es van oposar de manera contundent contra les decisions del primer ministre.

Què va canviar?

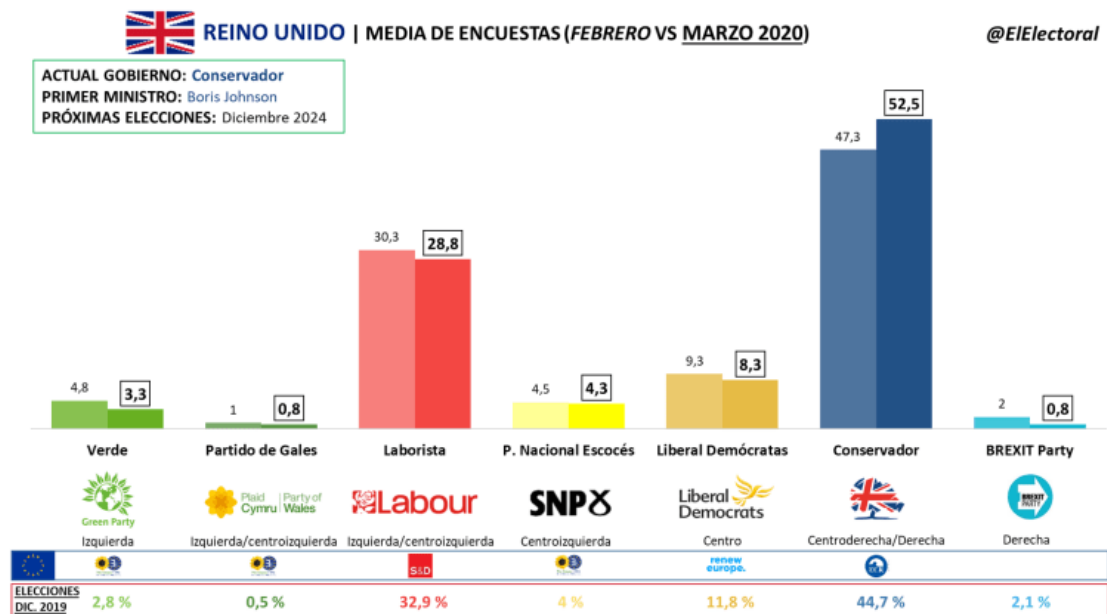
Així doncs, després d'anar prenent tímides mesures, tals com la clausura d'escoles o l'impuls del teletreball, el 24 de març Boris Johnson declara el confinament total de la població, argumentant que la pressió que rebria el NHS (National Health Service) seria insuportable si no s'apliquessin aquestes mesures (contrari al que afirmava abans del 24 de març, quan defensava que amb petites mesures es podria retardar el pic un o dos mesos).

Aquest canvi de manera d'actuar no va venir sol, sinó que el va acompanyar un canvi d'actitud enfront la pandèmia i un canvi de retòrica. Des del decretament del confinament total, sembla que el Partit Conservador ha canviat la seva manera de fer política, deixant de banda un discurs populista molt acusat, tornant a la moderació “convencional” de la política anglesa. Ara bé, a banda del confinament, un fet paral·lel que va tenir lloc va ser la infecció del Boris Johnson pel SARS-CoV-2, fet el qual sembla tenir una relació (com a mínim de coincidència en el temps) amb el canvi del discurs conservador, que com tots sabem va començar a prendre mesures més sèries i va deixar de tractar la pandèmia com a un senzill inconvenient que “només costaria uns quants milers de morts”. Possiblement, a banda de coincidir en el temps, la

infecció del Primer Ministre va posar en alerta totes les primeres files del partit conservador, que van poder copsar la realitat que tenien al front de manera directa, i van comprendre que les mesures populistes en contra de la salut pública que estaven prenent no els portaria en lloc, com a mínim electoralment.

Com a conclusió, podem veure que les mesures tan relaxades que va prendre Johnson podrien arribar a correspondre a un populisme que ja venia pregonant durant tota la seva vida política. Les declaracions presentant evocacions a un passat gloriós i la senzillesa amb què tractava una pandèmia global reforcen aquesta tesi, però què n'opinaven els ciutadans?

De manera sorprenent, al març del 2020, quan les mesures de Boris Johnson encara eren d'un caire relaxat i possiblement populista, el suport de la població va créixer, arribant a assolir el màxim grau de suport del partit conservador en 41 anys, segons senyala "El Electoral".

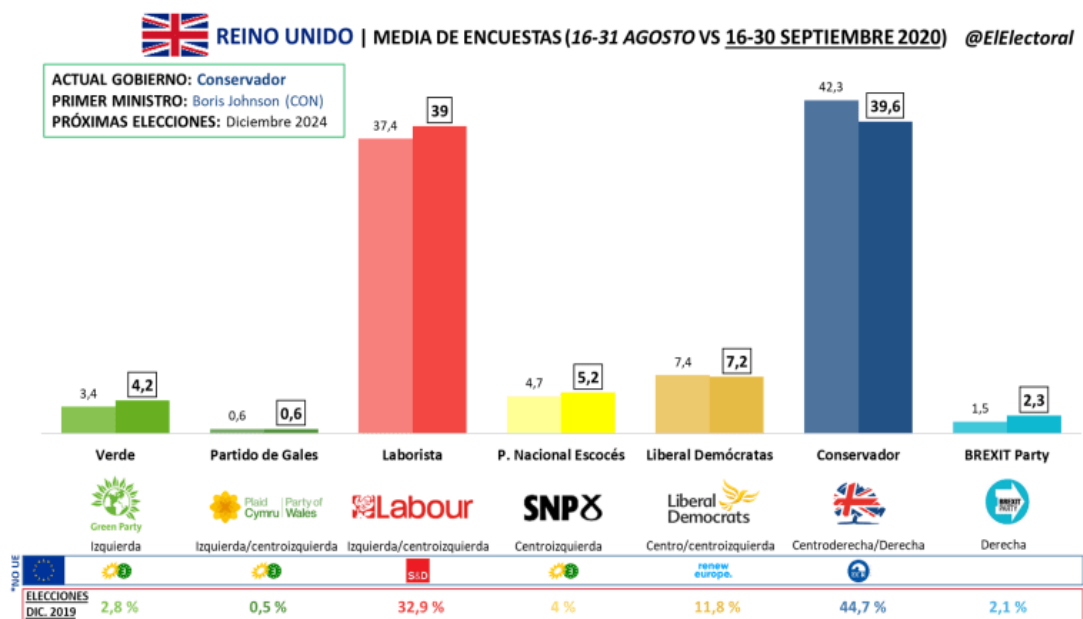

Il·lustració 13 Enquesta intenció de vot al R.U. el març del 2020, realitzada per el Electoral

Com podem veure en el gràfic, el partit conservador va créixer en intenció de vot respecte el febrer en 5 punts, i portava un total de creixement acumulat des de les eleccions del 2019 d'un 7,8%. Per tant, podem veure que aquestes mesures laxes acompanyades d'una retòrica populista del primer ministre van servir per créixer en intenció de vot. Aquest creixement, però, s'aturaria el mes següent, quan els conservadors perdrien un 1,3% dels vots. Aquesta pèrdua de vots, agreujada per l'escàndol que va protagonitzar Dominic Cummins (el

conseller en cap de Boris Johnson), va continuar al llarg dels mesos, arribant a l'octubre del mateix any amb un empat tècnic entre els dos principals partits del Regne Unit.

Tot plegat, podem veure i constatar com, a priori, les polítiques populistes de Boris Johnson van afavorir el suport del partit conservador, manant un missatge fals de calma i control. Ara bé, un cop la pandèmia es va descontrolar i el Partit Conservador va haver de prendre mesures més dràstiques i no tan optimistes i dicotòmiques (és a dir, també es van allunyar d'una retòrica populista), el suport va anar decreixent, arribant a l'octubre amb un empat tècnic

Il·lustració 14 Intenció de vot al R.U. amb un empat tècnic entre laboristes i conservadors. Font: ELElectoral

Amb totes les dades de les enquestes, i tenint en compte que Johnson va rectificar les seves polítiques al març, esdevenint així un líder més tradicional, podem veure que el distanciament del populisme sembla haver passat factura al seu partit, tot i que no podem establir una relació causa-efecte, ja que molts altres factors poden haver alterat aquestes enquestes.

No obstant, sí que sembla evident una forta correlació, i és que aquesta es podria explicar a través de la proximitat que hauria transmès el Primer Ministre al març, quan es va dirigir a la ciutadania amb absoluta tranquil·litat i proximitat, que hauria alimentat la intenció de vot. A mesura que Johnson va allunyar-se d'aquesta postura i va anar adoptant una més pròpia d'altres líders europeus,

allunyant-se a l'hora de la ciutadania i mostrant una imatge de líder més “feble” i incapaç de mantenir a ratlla la pandèmia, els seus votants, que van percebre el canvi, van optar per altres líders, que previsiblement intentaven aportar altres propostes a l'hora de resoldre la crisi. De fet, també es podria veure des d'un punt de vista econòmic. Aquells ciutadans que es trobaven ja al març en una situació econòmica delicada, creieren que Johnson, amb les seves mesures arriscades, podria mantenir viva l'economia, però quan va canviar de discurs, van veure que això no seria així, i segurament perderen la confiança que en ell van dipositar.

Segurament hi hagi diverses possibles explicacions que donar a aquesta correlació entre canvi de discurs de Johnson i la pèrdua del suport dels votants. Tot i així, aquesta relacionada amb el discurs populista i la seva capacitat de moure, o en aquesta cas millor dit atreure masses, és una que paga la pena considerar.

Sigui la causa el canvi en el discurs, allunyant-se del populisme o no, és evident que el Regne Unit es troba en una situació delicada a les acaballes del 2020.

Per una part, ha de continuar el seu tràfec contra la pandèmia del coronavirus; per una altra, els terminis de negociació amb Brussel·les per saber quines seran les condicions definitives i les relacions futures del Regne Unit amb la UE s'esgoten, i sembla ser que cap part voldrà cedir la seva posició fàcilment (especialment per les conseqüències catastròfiques de l'actual i futura crisi econòmica); i, per si no fos poc, els EUA han escollit Joe Biden com a futur president, perdent Johnson, així, el seu principal aliat fora de la de la UE.

Aquest sembla, doncs, l'escenari perfecte per un possible nou referèndum al Regne Unit per consolidar la seva decisió de sortida o estança a la Comunitat Europea, una decisió que tornarà a polaritzar tota la unió a causa dels diferents interessos per regions (Escòcia és clarament contrària al “Brexit”, i els problemes a la frontera d'Irlanda amb Irlanda del Nord no facilitaran la decisió ni els possibles acords), que sumat a una coincident “derrota” electoral del populisme als Estats Units, podrien posar fi, com suggereix Margaret MacMillan¹¹ al moment populista que estem vivint arreu del món.

¹¹ En un article a La Vanguardia, el dia 24 de novembre del 2020

Conclusions

Així doncs, el Partit Conservador Britànic, a causa de la crisi del coronavirus, podem veure com ha moderat el seu discurs. Com hem vist durant tot aquest apartat. Ja des de la campanya pel “Brexit” el partit havia mostrat un caràcter populista, influït en gran mesura pel seu assessor de campanyes, el senyor Dominic Cummings. Dominic Cummings va ser l’artifici de la “Campanya pel Leave”, així com de la campanya de les últimes eleccions britàniques, quan Johnson va recuperar el control de la cambra dels comuns. Des de feia ja mesos, les polèmiques que va propiciar aquest assessor el van fer situar en una posició incòmoda dins del partit, i finalment, a causa d’una deriva cap a la moderació de gran part dels polítics del partit conservador (els quals es volen apropar a Joe Biden de cara a la sortida de la UE), han acabat amb l’acomiadament d’aquest el 13 de novembre. Amb tot, sembla ja molt més clar que la gestió de la pandèmia li ha costat un gran nombre de votants al partit Tory, no obstant això, podem constatar com ha servit per tornar aquesta opció política cap a una retòrica més moderada, allunyada del populisme que havien predicat durant els últims anys des de la campanya del “Brexit”.

Isabel Díaz Ayuso

Isabel Díaz Ayuso és una política madrilenya, nascuda l'any 1978. Ha passat gran part de la seva vida professional al Partit Popular, i es considera una política de dretes, arribant a afirmar que es trobava al costat de Vox¹². Díaz Ayuso és Presidenta de la Comunidad de Madrid des del 14 d'agost del 2019, quan després que el seu partit formés una coalició amb Ciudadanos i Vox, va ser investida.

Sempre ha estat considerada una política bastant escorada a la dreta, essent considerada molt propera al sector de Casado, Aguirre o Aznar, però el que és evident és que Ayuso mostra una retòrica basada en la confrontació, la desconfiança en els experts i la identitat i la emocionalitat, factors que es corresponen amb el populisme.

Com a exemple de tals característiques podem veure, per exemple unes declaracions que va realitzar a principis del 2020:¹³

En una entrevista a la cadena ser, Ayuso es mostra escèptica amb estudis científics relacionats amb la contaminació atmosfèrica de la ciutat de Madrid. Afirmar que no hi ha morts causades per la contaminació, després que un estudi indiqués que a Espanya, 100.000 morts prematures són a causa de la contaminació (entre d'altres factors). Podem veure, per tant, un escepticisme amb les dades objectives, un símptoma de desconfiança en l'expert, que després durant la pandèmia serà usat per altres líders i formacions polítiques d'arreu d'Espanya i del món. Sense dubtar una llavor que pertany al discurs populista que pot comportar efectes desastrosos de salut pública.

En unes altres declaracions en les quals Ayuso es refereix a la identitat de la dona en relació a les manifestacions del 8M, podem veure com presenta una postura que apel·la al ressentiment d'aquelles dones que no es senten completament identificades amb aquella mena de mobilitzacions. Aquest

¹² En unes declaracions el gener del 2019 <https://www.publico.es/politica/casado-opta-candidatos-perfil-aguirrista.html>

¹³ Podem veure el fragment en aquesta piulada de la cadena

Ser: <https://twitter.com/i/status/1212361581247500291>

ressentiment, ahora és utilitzat per crear un clima de confrontació i crispació, que desemboca en una polarització, tenint a una banda les “dones correctes i moderades” que defensa la Presidenta; i a l’altre les “dones agressives i excloents”, que es correspondrien amb aquelles que decidissin participar i “imposar” (paraula des del punt de vista d’Ayuso) aquesta mobilització.

Ayuso Durant la Crisi Sanitària

La crisi sanitària ha evidenciat la faceta populista de la presidenta de Madrid en molts aspectes. El primer el podem trobar ja en el mas de març, quan de manera sobtada, va deixar de realitzar rodes de premsa i entrevistes, durant un dels moments més durs de la pandèmia.

Des que es va iniciar el confinament i fins al mes d’abril, Ayuso no va oferir cap roda de premsa ni cap compareixença en la que respongués preguntes de la premsa. Únicament va arribar a mostrar-se en públic en puntuals entrevistes realitzades per mitjans molt propers al Partit Popular (el seu partit), i, evidentment, amb les preguntes prèviament seleccionades.

De totes totes, podem veure com en les poques compareixences que va fer durant aquell període de temps, mostrava una actitud clarament confrontadora amb el govern. Aquesta postura, si bé és acceptable quan es tracta de fer crítiques constructives que aportin unes alternatives millors a les decisions preses en moments com aquell, és pròpia d’un partit populista quan es tracta de fer crítiques destructives que no aporten cap solució desitjable, com va fer la presidenta. Amb això, la Presidenta de Madrid, el que va aconseguir és polaritzar molt més la població, intentant extreure certs vots al seu favor, tot i trobar-se la seva comunitat en una situació crítica, en la qual centenars de persones estaven morint i el sistema sanitari es trobava quasi col·lapsat.¹⁴

Un cop passat aquesta primera etapa de la pandèmia, durant una comissió de comunitats autònomes, realitzada el mes d’abril del 2020¹⁵, Isabel Díaz Ayuso

¹⁴ Podem trobar algunes de les seves paraules en aquest article de *el Plural*
https://www.elplural.com/politica/los-genoveses/ocurrencias-coronavirus-isabel-diaz-ayuso_237303102

¹⁵ Podem trobar la seva intervenció completa aquí:
<https://www.youtube.com/watch?v=wWLZyli3B6M>

torna a mostrar una imatge amb un biaix certament populista. Durant el seu discurs, elabora un llistat de totes les reunions on el seu govern ha estat, donant una imatge d'implicació en la crisi molt seductora, però en cap cas menciona una proposta ferma que ells hagin presentat. Segons ella, el seu govern ha aportat grans idees, de fet, explica que juntament amb el país Basc, van ser els primers en decretar el tancament de les escoles, però no posa cap nova mesura sobre la taula. De fet, es remunta, durant el seu discurs, a finals de gener del mateix any. Segons la presidenta, el govern central va rebre una alerta per part de l'OMS alertant sobre l'impacte de la pandèmia, però reconeix que el seu govern va fer malament en ignorar-ho, però també veiem com tot el pes de la culpa, segons ella, hauria de recaure en el president del govern. Recurrentment, Isabel recorre a l'emocionalitat de la crisi, reclamant al govern material i recursos, però apel·lant sempre a la necessitat i la desgràcia de la situació econòmica. Recorre també a l'adulació dels sanitaris, caixers, i altres "herois anònims", i reclama que hi hagi un homenatge, amb militars inclosos. Lògicament, aquest homenatge es troba fora de lloc, tenint en compte la situació crítica que encara estava vivint Espanya, no obstant, es molt òptima per a reforçar el sentiment nacionalista i de pertinença a un "poble", que a la senyora Ayuso li convé per prosseguir amb la seva retòrica populista.

Aquest sentiment nacional a Madrid, no era freqüent abans de l'arribada de l'actual Presidenta. Madrid sempre havia destacat per ser bastant oberta i poc lligada al nacionalisme, però les coses han canviat durant els últims anys, especialment amb les polítiques d'Ayuso.

Com no hem parat de repetir al llarg del treball, reforçar el sentiment nacional per cohesionar la falsa sensació de l'existència d'un poble homogeni és clau en la retòrica populista. Ayuso, durant els primers mesos de la pandèmia ha sabut explotar aquest recurs, especialment gràcies a una persona molt important en el Partit Popular: Miguel Ángel Rodríguez.

Miguel Ángel Rodríguez va portar la imatge del PP durant uns quants anys en la dècada del 1990, arribant a realitzar fotografies molt recordades per la seva manera (molt poc seriosa, convertint-la en un espectacle) de presentar figures com el que era president de Castilla La Mancha, José María Aznar.

Miguel Ángel, però, va tornar a ser contractat pel Partit Popular durant els inicis de la pandèmia del Sars-CoV-2, esdevenint així el principal assessor

d'imatge d'Isabel Díaz Ayuso des del mes de març . Fonts molt properes a la Comunidad de Madrid, de fet, diuen que tota la estratègia retòrica d'Isabel Díaz Ayuso és fruit Miguel Ángel Rodríguez, i tot el que fa la presidenta ha sortit o ha passat per la seva figura. Així doncs, ens trobem enfront d'una figura a la qual Hanna Arendt considerava un dels perills de la democràcia i una de les raons del seu declivi: el publicista, una figura que transforma la política en un espectacle, evident característica del populisme, com hem vist més a dalt. Per tant, d'un personatge dissenyador i creador d'imatges com aquesta:

Il·lustració 15: Imatge ideada per Miguel Ángel Rodríguez en la qual es mostra Aznar (President de Castella la Manxa) com el Cid Campeador. Font: el País

No és gens complicat pensar que en poden sortir d'altres d'un, també, alt biaix populista, com pot ser la famosa portada de EIMundo, que presentava Isabel Díaz Ayuso amb una postura molt semblant a la d'una verge cristiana.

Il·lustració 16: Portada de EIMundo, en la qual es presenta Ayuso com una verge. Font: ABC Blogs

Com és evident, la intenció d'aquesta imatge, que com ja hem dit, plausiblement estava calculada al detall per Miguel Ángel Rodríguez, pretén

exaltar la figura d'Isabel Díaz Ayuso, tant en la seva vessant de líder com en una vessant clarament emocional dedicada a un sector concret de la població: el més religiós.

Però les mans d'aquest personatge van més enllà, possiblement ell va ser qui va indicar a la presidenta la recomanació de no prendre cap contacte amb la premsa durant els mesos de març i abril. A més a més, amb molta seguretat, com indiquen sectors propers a Ayuso, Miguel Ángel Rodríguez hauria estat l'encarregat de desenvolupar la política de confrontació de la comunitat d'Madrid amb el govern central, les polítiques de l'amic-enemic.

El Tancament d'Ifema

Una de les accions més controvertides del govern d'Ayuso durant la primera onada va ser l'acte de clausura de l'hospital d'Ifema, un hospital de campanya muntat d'urgència a la fira del Madrid, de la qual rep el nom.

A l'acte de clausura, Isabel Díaz Ayuso i Jose Luis Martínez-Almeida (alcalde de Madrid), van convocar a molts sanitaris que havien participat en aquell hospital d'urgència. A banda de les aglomeracions de gent, que des d'un punt de vista sanitari no s'haurien d'haver produït, i de l'acte en sí, que era més aviat un acte de campanya amb forta càrrega nacionalista, com podem veure en les següents declaracions:

“Como la Puerta de Alcalá, El Escorial o el 2 de Mayo, Ifema es un símbolo más de los madrileños.”¹⁶

és molt important destacar la importància d'una figura simbòlica que transmetia una forta càrrega emocional (més enllà de la que per sí tenia l'acte, que com molts): els entrepans de calamars.

¹⁶ Expressió utilitzada per la mateixa Ayuso el dia de l'acte. Font: la Vanguardia: <https://www.lavanguardia.com/local/madrid/20200501/48878749236/ayuso-cierre-ifema-criticas.html>

Els entrepans de calamars són un àpat característic de Madrid. El fet que s'hagin utilitzat aquests calamars com a símbol, tot i que pugui semblar menor, no és per casualitat, i és que pretenia reforçar el sentiment nacional de Madrid, que com ja hem vist amb anterioritat, la presidenta ha volgut fomentar en els últims mesos.

Il·lustració 17: Ayuso i Almeida repartint entrepans de calamars durant l'acte de clausura d'Ifema. Font: El País

La segona onada i Madrid

Van passar els mesos, uns mesos en què suposadament les diferents comunitats autònomes i el govern central s'haurien d'haver estant preparant per una més que probable segona onada de la pandèmia. No obstant, sembla que el govern de Madrid no ho va fer, ja que va arribar al mes de setembre, i una de les seves principals aportacions van ser uns dispensadors d'hidrogel al metro de la comunitat.

Il·lustració 18 Fotografia de la presentació dels dispensadors al metro de Madrid. Font: El confidencial.

Evidentment, el govern de Madrid no estava preparat per enfrontar una segona onada, el que no semblava tan evident és que realment aquest no s'esperés una segona part del coronavirus¹⁷. És per això, que quan els casos van tornar a augmentar i multiplicar-se, Ayuso va defensar una postura completament llibertària, al defensar que una nova aplicació de l'estat d'alarma suposaria un atemptat contra la llibertat dels madrilenys. Aquesta actitud encara formaria part d'una confrontació intencionada contra el govern central amb motius de rèdit polític. De la mateixa manera, per defensar la oposició a l'estat d'alarma del mes d'octubre aplicat a Madrid, Ayuso recorre a la emocionalitat apel·lant a tots aquells "madrilenys solidaris" en contra dels quals es troba el govern espanyol. De fet, mateixa presidenta arriba a afirmar que l'estat d'alarma, no es troba aplicat per intentar rebaixar la incidència del coronavirus, afirmant que és un moviment del govern central per destruir l'economia de la regió.¹⁸

L'hospital de Valdebebas-Isabel Zendal

El dia 31 d'octubre es va inaugurar l'hospital de Valdebebas, una infraestructura magnànima construïda en pocs mesos. De manera molt similar al que va passar durant la primera onada amb Ifema, Ayuso volia tapar aquells forats negres que va deixar la seva gestió amb titulars d'aquesta mena.

Així doncs, en una entrevista realitzada durant un telenotícies Madrid, la presidenta, que havia mantingut un to bastant moderat i optimista durant gran part d'aquesta, es va començar a atabalar quan l'entrevistadora li va preguntar d'on sortirien tots els metges necessaris per al nou macrohospital. es posa molt nerviosa en haver de respondre al nombre de personal que conformarà el nou centre de Valdebebas. De fet, s'apressura a remarcar que no li faltaria de res, menyspreant l'origen d'aquests recursos. Sembla que és una decisió que vol emascarar darrera d'un missatge d'autoelogi i positivitat. Construint

¹⁷ Al canal Visual Politik, en el minut 9:22 del vídeo *¿Es España el país que peor ha gestionado el coronavirus?* Podem veure com, de manera privada, Ayuso li comenta a Pedro Sanchez que la pandèmia s'ha acabat durant l'estiu del 2020.

¹⁸ <https://youtu.be/cBvjds3L3h0> en aquesta intervenció podem observar aquest caràcter de resignació, d'emocionalitat i de confrontació esmentat.

la imatge d'una líder. S'autoelogia la capacitat de gestionar la construcció del nou centre, però passa la pilota de l'origen caòtic dels recursos humans a una altra persona, per no veure's afectada per el desastre que pot suposar, quan no hi ha noves contractacions. Recordem però, que el nombre de metges estimats per a un hospital com el de Valdebebas, amb uns 1000 llits, està al voltant de 7000 professionals de tota mena.

De manera resumida i a manera de conclusió, veiem com la presidenta de Madrid sembla voler emmascarar la seva pèssima gestió de la pandèmia darrere de construccions ràpides i colossals, les quals després quedaran buides, davant la negativa a contractar nous professionals sanitaris. D'aquesta manera, tot i que sembli impossible, la presidenta s'encarrega de fortificar la seva imatge construint aquest mig relat, que és el que acaba arribant a la majoria de ciutadans, que tornaria confiar en una gestió post-fàctica.

Benefici de la gestió?

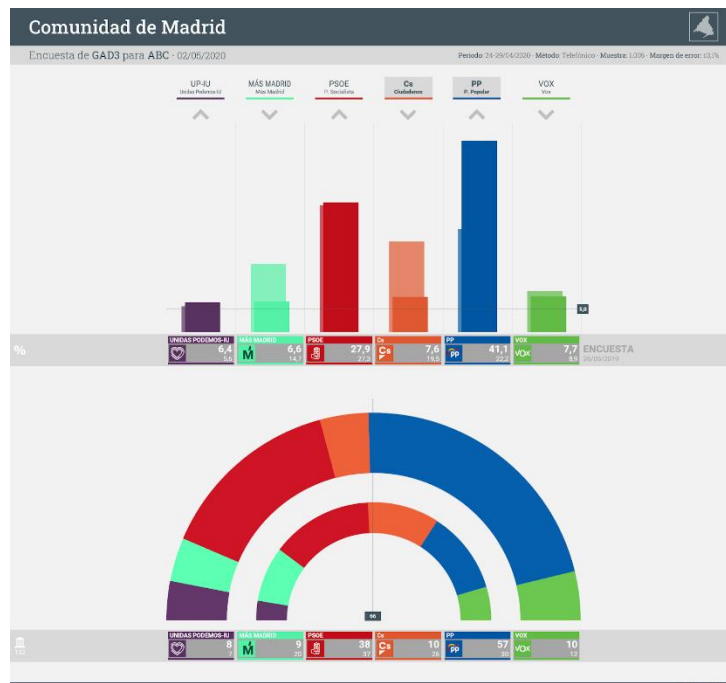
La pèssima gestió de la pandèmia per part de la majoria de comunitats autònomes, i també la de Madrid, és evident. Ara bé, a Madrid s'han aplicat unes mesures molt controvertides i possiblement populistes. Així doncs, la pregunta és evident, aquesta manera populista o com a mínim post-fàctica de gestionar la pandèmia ha servit per a mantenir o augmentar el suport a la Presidenta de la Comunitat de Madrid?

Segons les enquestes que podem trobar al *Electograph*, el suport al partit governant a Madrid va créixer de manera considerable durant la pandèmia. L'abril del 2020, en plena primera onada, una enquesta realitzada per SyM Consulting situava el Partit Popular com a principal força política a la Assemblea de Madrid, amb un 27,4% dels vots (suposa una millora de 5 punts respecte a les eleccions del 26 de maig del 2019, quan van aconseguir un 22,2%). Traduït a escons, el PP aconseguiria, si s'haguessin realitzat unes eleccions a l'abril, un total de 37 cadires (7 més respecte les passades eleccions).

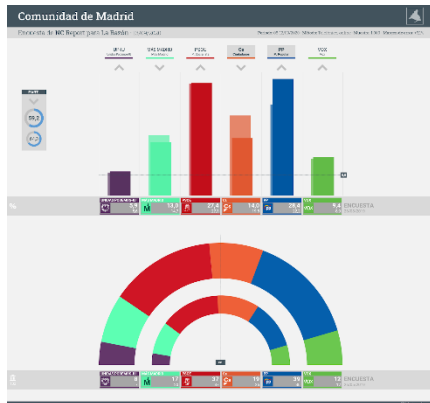
Il·lustració 19 enquesta intenció de vot comunitat de Madrid (abril 2020). Font: Electograph

Això no és tot, perquè en una enquesta realitzada per GAD3 el 2 de maig, el PP doblaria el suport rebut a les últimes eleccions, situant-se així amb el 41,1% dels vots.

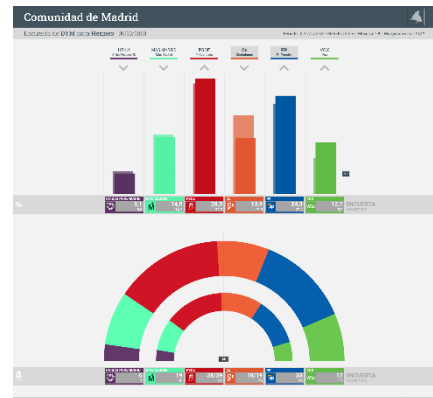

Il·lustració 20 enquesta intenció de vot a l'Assemblea de Madrid maig 2020. Font: electograph

Aquestes dades implicarien un gran benefici obtingut per la presidenta de Madrid per la gestió del coronavirus, però a mesura que avançaven els mesos podem veure com aquest creixement es desinflava. No obstant, és evident que tot i créixer en menor mesura, el suport al Partit Popular s'ha mantingut i fins i tot ha augmentat.

Il·lustració 22 Intenció de vot a l'Assemblea de Madrid, agost del 2020. Font Electograph

Il·lustració 21 enquesta intenció de vot a l'assemblea de Madrid, octubre. Font: Electograph

Així doncs, podem veure que, a Madrid, una gestió populista de la crisi de la pandèmia no sembla haver erosionat el govern d'ayuso, comportant, de fet, un augment considerable en la intenció de vot.

Per tant, podem arribar a concloure que la pandèmia ha afavorit una actitud populista, que a Madrid hem vist en augment des del març amb exemples com el distanciament amb la premsa, la simplificació d'una complexa pandèmia o les cortines de fum de la postveritat, és a dir, els hospitals d'Ifema i de Valdebebas.

Conclusions

La gestió de la comunitat de Madrid en la qüestió del coronavirus no ha estat gens efectiva, així ho diuen els nombres, que no han parat de créixer fins ara, passant, fins i tot per una segona onada. A més d'això, podem veure com la gestió de Díaz Ayuso ha presentat una retòrica populista, per exemple en la postveritat de l'hospital Isabel Zandaya, del qual la presidenta només volia parlar de la velocitat de construcció, no de la professionalitat o utilitat d'aquest. Un altre bon exemple d'aquesta retòrica podria ser la decisió de no dur a terme cap roda de premsa, eliminant així la figura d'un intermediari objectiu,

reforçant així la “proximitat” amb la ciutadania, però modificant alhora la noció de realitat.

Amb tot, podríem pensar que la ciutadania hauria perdut la confiança en ella, potser no tant per la identificació de l'actitud populista i de la banalitat de la realitat per a la presidenta, però sí per una gestió en la qual el nombre de morts no parava de créixer sense un aparent control.

No obstant (i tenint en compte que són enquestes, les quals no sempre reflecteixen de manera precisa el que es donaria en uns comicis), el suport a l'actual presidenta hauria crescut de manera considerable durant el primer semestre de l'any, i hauria tingut una caiguda durant la tardor, que tot i això, la situa en una considerable millor situació que en les passades eleccions.

Així doncs, observant l'increment del suport durant la primera onada de la pandèmia, podem veure que coincideix amb una època en la qual la presidenta de Madrid basava els seus discursos en crítiques i confrontacions amb el govern central, però que alhora tenia limitades les competències per exercir polítiques pràctiques. Podem pensar, per tant, que els ciutadans li donarien més suport no per la seva resposta durant la crisi, sinó perquè veien en ella representat un malestar generalitzat, i la consideraven l'única capaç d'identificar-lo, per tant, el suport es basava en emocions que Ayuso sabia canalitzar.

Posteriorment, va arribar la desescalada, i la Comunitat va anar recuperant les seves competències. Les polítiques que Ayuso va exercir no tenien cap mena de relació amb la pandèmia (actes taurins i subvencions taurines, banderes en record de les víctimes...), i l'única gran que ho semblava fer, l'hospital de Valdebebas, va resultar no tenir cap mena de sentit pràctic, esdevenint un acte populista publicitari. Així doncs, mentre ella continuava en certa manera en una política de confrontació amb el govern, i reclamant mesures laxes (intentar evitar l'aplicació de l'estat d'alarma o el toc de queda, o el confinament perimetral), els números d'infectats i morts va començar de nou el seu creixement exponencial, coincidint també amb una pèrdua de suport a les enquestes. Aquesta baixada de suport podria coincidir amb la identificació de la ciutadania d'Isabel Díaz Ayuso com una política no (tant) apta per gestionar la Comunidad De Madrid, però cal recordar que el suport es va mantenir per sobre del resultat de les eleccions del 2019.

Aquesta capacitat de pujar, tot i que sigui lleugerament, la intenció de vot respecte a les passades eleccions, a pesar d'una desastrosa gestió, és gràcies a Miguel Ángel Rodríguez. Aquest personatge ha estat la figura darrere d'Ayuso i ha decidit tots els seus moviments, ha sabut fer un gran ús de la retòrica populista i ha aconseguit despertar un cert esperit nacionalista identitari a la Comunitat de Madrid.

Per tant, i a falta de noves enquestes que reflecteixin la resposta de la ciutadania davant el "sorprenent"¹⁹ descens de la incidència del virus a Madrid, podem veure com les mesures populistes d'Ayuso li van servir per guanyar adeptes durant la primera onada, però que aquests, en veure que les seves propostes eren nul·les tot i haver identificat els problemes que concernien la ciutadania, van decidir canviar l'orientació del seu vot, per altres partits. Com ja he dit, falta per veure quina és la tendència del votant amb el resultat d'aquesta segona onada, però sembla que les mesures populistes de la presidenta li permeten guanyar vots, i no li perjudiquen en gran mesura, com seria esperable d'una gestió com la que ha fet Ayuso.

¹⁹ Molts científics europeus no acaben de concebre com Madrid ha pogut millorar "tant" els resultats sense aplicar mesures estrictes. Article <https://www.rtve.es/noticias/20201120/coronavirus-espana-20-noviembre-madrid-se-convierte-comunidad-menos-incidencia-acumulada-peninsula/2058000.shtml>

Donald Trump, populisme a una de les majors superpotències

En aquest apartat repassarem part de les mesures de l'administració Trump a la Casa Blanca durant aquesta última legislatura, així com estudiarem el possible impacte que aquestes puguin tenir en el resultat electoral del 3 de novembre i finalment, un cop celebrats els comicis, intentarem donar una explicació o interpretació al resultat.

Donald Trump, nascut a Queens (Nova York) l'any 1945, ha estat un empresari Nord-Americà. Va obtenir el títol en llicenciatura econòmica per la Wharton School, a la universitat de Pennsilvanià, i va seguir amb les empreses del seu pare, que es van re-anomenar com The Trump Organization. També va protagonitzar alguns programes de "reality show", i va concórrer candidat republicà per la Casa Blanca l'any 2016. De manera sorprenent es va aconseguir imposar sobre Hillary Clinton (candidata Demòcrata), però només en vots electorals, no pas en vots totals. Així doncs, va esdevenir el 45è president de la història dels EUA, esdevenint així també el més vell en realitzar el seu 1r mandat (71 anys), el primer president en no haver realitzat el servei militar, i el primer en entrar a la Casa Blanca sense experiència política prèvia. Els seus 4 anys com a cap d'una de les majors superpotències ha portat grans protestes, ja que se l'ha considerat populista, reaccionari i extremista, no obstant, i de manera anecdòtica i sorprenent, ha estat el primer president de la història dels Estats Units que (fins a l'actual data) no ha entrat en cap guerra directa i oficial contra cap altra nació. Ara bé, sí que ha iniciat diferents estratègies proteccionistes que han alimentat moltes tensions arreu del món, a més a més que s'ha mostrat molt poc contundent contra certs líders autoritaris.

Ara bé, que diuen diferents veus sobre la seva gestió?, serà capaç de tornar a guanyar unes eleccions i consolidar-se així com a president durant 4 anys més? Podrà, per tant, dur a terme certes propostes com la de retirar-se de l'OTAN?

El món segons Trump: 3/11/2020

Segons el programa, després de l'impeachment, Trump seblava tenir la victòria assegurada. Es veia en una situació molt còmoda d'estabilitat i creixement econòmic flagrant, que el podia impulsar a 4 anys més de govern. No obstant, amb l'aparició del coronavirus, Trump s'enfrontà amb el primer problema del seu mandat, i va intentar negar la crisi del coronavirus tant com va poder. De fet, va arribar a dir que aquest havia estat creat pels demòcrates per rascar vots i intentar remuntar una campanya electoral que preveien perduda.

Per això es va escudar en la negació, esperant que aquest no esquitxés l'economia estatunidenca, però les morts van començar a arribar, i les seves actituds i mesures populistes, basades en un llenguatge completament planer i senzill que intentava reduir el virus a quelcom inofensiu i fàcil d'erradicar, tot i tenir adeptes a causa de la figura carismàtica de líder que Trump havia creat durant anys, van començar a passar-li factura. El 13 de març va declarar l'emergència sanitària, però tot i això, va tenir tractes de favor amb l'Associació Nacional del Rifle (permetent-los obrir les botigues d'armes), que havia finançat part de la seva campanya. Tot i això, quan la premsa l'incomodava sobre els fets que es van donar durant el març i la seva actitud davant d'ells, aquest les va tornar a titllar de fake news, igual que va fer anteriorment amb fal·làcies ad-hominem contra el director de la CNN, amb insults i faltes de respecte constants. Per tant, tot i trobar-se en una de les majors crisis de la història recent, podem observar com Trump continuava fent ús del populisme en el seu càrrec de poder. Va intentar desgastar el paper de la premsa en la intermediació de la veritat, tractant de controlar allò que podien dir i el que no (com per exemple va fer quan va dir que no volia que la premsa alarmés ningú ja que, segons ell, no hi havia motius per a tal pànic); realçant la seva figura com a líder salvador, que molts estatunidencs es creuen amb total normalitat, utilitzant un llenguatge que redueix a simples dicotomies o simplifica la complexa realitat que s'estava vivint al món, com per exemple, el dia 24 d'abril, quan va proposar, sense cap mena d'aval mèdic, la presa o injecció de desinfectant per a curar-se del coronavirus; o fins i tot, creant una espècie de

postveritat, on ell escollia quins eren els nombres de víctimes més adequats per poder considerar la seva gestió com a eficient i correcta.²⁰

Segons assessors seus, Trump és una espècie de sociòpata clarament egoista al qual només li importa ell mateix. Tenia més afinitat per alguns líders autoritaris, potser perquè li agradaria ser com ells, dit per un ex assessor seu.

Veient el que va fer un sacerdot d'una església, desafiant les restriccions de les reunions de persones, podem observar com hi ha molta gent amb molt poder que creu cegament el que diu el president o fins i tot coses més enllà. Veiem que hi ha un problema d'educació als Estats Units.

29/11/2020

100000 morts per covid: l'epidèmia fa evident diferències socials i racials. Va esclatar uns pocs dies abans, la protesta per la mort de George Floyd. És quan ocorre el fet de l'amagatall al búnquer i l'apagament de les llums de la casa blanca. Des del meu punt de vista, una "performance" per intentar justificar el desplegament de l'exèrcit dels EUA als carrers. Mentrestant, les fortunes dels homes més rics dels EUA creix un 10% i hi ha cada cop més aturats. Banalitzo la mort de George Floyd i és completament racista.

En l'ocasió dels trets del noi blanc contra gent manifestant, Trump no condemna, fent créixer el suprematisme blanc.

Com tots sabem, aquest fet va fer esclatar un nou moviment social que es venia cultivant als Estats Units des de feia ja bastants anys: el Black Lives Matter. Aquest nou moviment social, a banda de que evidentment és un moviment social en contra la brutalitat policial

Il·lustració 23: nit de protestes davant la Casa Blanca arran de l'assassinat de George Floyd, aquella nit Trump es va arribar a "refugiar" al búnquer presidencial, mentre intentava militaritzar els carrers. Font: BBC

contra les persones negres i en sí en contra del racisme sistemàtic de les institucions dels EUA, conté en sí una característica que pot ser clau de cara

²⁰ Tots aquests fets els podem trobar en el programa "El món segons Trump" del Sense Ficció de TV3 <https://www.ccma.cat/tv3/alcarta/sense-ficcio/el-mon-segons-trump/video/6066803/>

a les eleccions: ha reunit més activistes blancs que mai al voltant d'aquest assumpte.

I és que aquest fet podria indicar-nos que, a banda de la gent negra, molta població blanca estaria prenent consciència d'un assumpte que pertorba la nació des de segles enrere, i és més, estaria participant en la protesta de manera activa. Tot i això, és evident que la societat dels EUA es troba molt polaritzada, però podem intentar extreure com a conclusió que, a banda del votant d'ètnia negra, que ha donat sempre suport majoritari al partit demòcrata (tot i que aquest suport va caure en el 2016), un gran sector de població blanca, algun dels quals possiblement amb anterioritat havia estat indecís i, pe tant, podria haver votat a Trump, arran d'aquesta reivindicació segurament no ho torni a fer.

Les Eleccions

Com era d'esperar, un cop els resultats han afavorit el republicà, Donald Trump s'ha proclamat guanyador de les eleccions, exigint, per tant, que s'aturés el recompte de vot a aquelles regions on encara els resultats no havien estat donats de manera sòlida: Carolina del Nord, Geòrgia i Pennsilvania. D'aquesta manera s'inicia un conflicte que pot durar uns dies, fins que es donin els resultats definitius d'aquests Estats, o bé diversos mesos als tribunals (per als quals republicans i demòcrates ja s'estan preparant), podent tornar-se a repetir una situació com a les eleccions del 2000. No obstant, podem veure per aquesta acció una inseguretat per part dels republicans, que veuen molt plausible la opció de perdre les eleccions.

Com ja hem dit amb anterioritat, a principis d'any, per diversos factors, l'economia dels EUA estava vivint uns moments gloriosos, igual que ho feien Trump i el seu partit, especialment després de guanyar l'impeachment. Per tant, podem deduir que aquest partit ha perdut molt de recolzament durant l'últim any, i és que això es deu a la mala gestió, basada en la negació de la crisi del coronavirus per part del president populista. A mode de conclusió, podem interpretar que en cas que Trump no sigui reelegit, voldrà dir que la gent dels Estats Units haurà optat per separar-se parcialment del populisme de Trump, ara bé, aquesta afirmació en cap cas és definitiva, ja que el resultat electoral és molt just, i per tant se li hauria de donar una millor interpretació.

Si ens remuntem als resultats anteriors, els del 2016, podem observar que Donald Trump va obtenir un total de 304 volts electorals (cal recordar que aquests vots es reparteixen de manera estatal i qui guanya, tot i que sigui per un vot, a l'Estat, s'endú el total de vots electorals de la zona), però va rebre el suport del 46,09% dels electors (un total de 69.984.828 vots), enfront Hillary Clinton, que va obtenir 227 vots electorals i el suport del 48,18% de l'electorat. Observant aquestes xifres, podem concloure que Trump va guanyar les eleccions per nombre de vots electorals, però no pas per nombre de vots, i que no tenia en sí una majora de simpatitzants. Tot plegat ens porta a preguntar-nos si amb les seves actituds centrades en el populisme han permès ampliar el seu suport o no.

Com ja hem vingut dient, tot apuntava a una còmoda victòria per part dels republicans abans de la crisi, evidenciant així l'èxit (a nivell social) de la seva legislatura. No obstant, sembla ser que amb la gestió de la crisi del coronavirus (i totes les coetànies, com pot ser la de l'increment de malestar social pel racisme sistemàtic de la policia de la nació del 4 de juliol), el seu èxit semblava trontollar, donant així, a priori, validesa a la hipòtesi que la crisi del coronavirus ha servit per fer que la gent identifiqui i s'allunyi dels líders populistes, al donar-se que les seves actituds no condueixen a cap benefici comú, ja que les seves propostes són nefastes o nul·les i els problemes que envolten la realitat continuen augmentant.

Tot i això, si anem més enllà, podem qüestionar-nos si aquest marge de gent que li atorgaria o li arrencaria la victòria al líder populista és realment ampli i suficient per poder validar la hipòtesi o més aviat es podria contemplar dins d'aquell marge de gent que es troba en una situació d'ambigüitat i pot canviar d'opció política amb facilitat (per tant podem deduir que no s'ha ni després de les idees de Trump a causa de la seva gestió, ni vota a Trump estrictament per les seves idees i pretén tenir una base sòlida per justificar el seu vot), traient així completa validesa a la hipòtesi inicial.

Per una altra banda, podem interpretar també que hi ha votants tradicionals d'ambdós partits, que més enllà del candidat, donaran suport a demòcrates o a republicans, siguin quines siguin les condicions. Aquesta és una realitat que s'evidencia molt a l'hora de veure el recompte de vots electorals, ja que hi ha estats que durant dècades són feus d'un dels dos grans partits. Uns exemples

d'aquests tipus d'Estats podrien ser: Oklahoma (republicà), Maryland (demòcrata), Wyoming (republicà), Califòrnia (demòcrata)... Ara bé, en aquestes últimes eleccions, sembla haver hagut un canvi de paradigma en aquest sentit. En el programa *3N: Plebiscit Trump*²¹, podem veure testimonis de gent que forma part d'un nou moviment sorgit durant aquest últim any, l'anomenat "Republicans for Biden". Aquest sector dels electors, serien votants tradicionalment (i encara) republicans, que optarien pel vot per Joe Biden únicament perquè consideren que Trump no és un candidat vàlid per a la Casa Blanca. Aquest fet, ens dona opció a pensar que Trump hauria perdut bastant de suport per les seves polítiques populistes.

D'altra banda, trobem canvis en els vots electorals d'alguns Estats, com per exemple Arizona. Arizona, des de principis de segle havia estat un feu republicà, ja que aquests han obtingut els vots electorals d'aquest Estat en les 4 últimes eleccions (2004, 2008, 2012 i 2016), però ara, en les eleccions del 2020 i amb un 84% escrutat, aquest Estat cauria en mans dels demòcrates, i les causes podrien trobar-se en grans canvis demogràfics, com una millor obertura al mercat (millora econòmica) i sobre tot, un canvi demogràfic amb un major nombre d'immigrants regularitzats que estarien en contra de la figura de Donald Trump, i que per tant donarien suport a Biden.

²¹ Extret del minut 10 (aproximadament) del programa Món 324: 3M: Plebiscit Trump.
<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/mon/3n-plebiscit-trump/video/6067247/>

Tot plegat, ens porta a una situació en la que sembla que Trump es troba perdent un gran nombre de simpatitzants, a causa de la seva manera de fer, però tot i això, aquesta pèrdua de votants sembla més una espècie de renovació, ja que el suport que rep és igual o major al que va rebre en l'anterior plebiscit.

El perfil del votant de Trump

Abans hem comentat un canvi en el perfil del votant de Trump, ja que si no es dona, l'aritmètica que el porta a assolir quasi la meitat dels vots, quan es preveia una baixa participació dels votants que el van recolzar el 2016 i un gir en la intenció de vot de part del sector tradicionalment republicà.

D'acord amb un anàlisi del diari 20 Minutos²², el perfil del votant del candidat Republicà en aquestes eleccions, serien els mateixos que ja ho van fer fa 4 anys, amb alguns petits canvis, entre ells l'addició dels sectors religiosos, principalment els evangelistes, que han vist en Trump la imatge del primer president "realment cristià" que escolta les seves demandes (recordem que l'any 2018 Donald Trump va protagonitzar un escàndol internacional en

²² <https://www.20minutos.es/noticia/4428216/0/perfil-votante-donald-trump-similar-elecciones-2016-estados-unidos/>

traslladar l'ambaixada dels EUA a Israel a Jerusalem²³, població que es troba en una situació molt delicada arran la invasió dels israelians després de la II Guerra Mundial). Per això, molts votants evangelistes que sovint s'abstenien a les eleccions, es podrien decantar, en aquesta ocasió, pel vot al president que els concedeix tot el que volen.

Sobre el votant mitjà de Trump (aquell que ja ho va fer en les anteriors eleccions) podem dir, com hem mencionat anteriorment en el treball, que es podria correspondre a una persona blanca, generalment home que prové de zones industrials i que no sol tenir estudis avançats. La gent de zones rurals també donaria suport a la seva candidatura, no obstant, alguns d'ells podrien haver optat per l'abstenció o un canvi en la direcció de l'elecció a causa de la possible sensació d'abandonament del president, en tant que s'ha retirat de diversos acords pel clima i no ha estat gaire efectiu amb els incendis que han assetjat els EUA.

A banda d'aquests factors més aviat econòmics, també podem constatar que Trump ha estat una figura la qual no ha presentat cap programa de futur per als EUA. Únicament ha intentat recuperar el passat de la nació, un passat racista, misogin i altament conservador. Això, ja de per sí podria implicar la mobilització d'un sector de la població que se sentís identificat, però catalitzat i estimulat per la seva actitud populista, basant el seu discurs en les emocions i no pas en les dades o la realitat objectiva, pot aconseguir moure grans quantitats de masses, ja que com assenyala Siri Hudsveit²⁴, aquesta actitud també és capaç de tocar sentiments col·lectius, i de mobilitzar grans quantitats de població en contra d'un sector en concret, com han estat en aquest cas les elits intel·lectuals. El seu anàlisi és bastant extens i específic, però transmet la idea principal que en gran part de la societat estatunidenca hi ha certs sentiments de vergonya col·lectiva enfront certes elits (per una sensació d'inferioritat), i és que Trump ha estat el personatge que ha estat capaç de

²³ En el documental del Sense Ficció: el món segons Trump, es pot veure el testimoni d'un cura evangelista sobre aquest tema.

²⁴ En un article publicat a El País (15/11/2020), en què destaca per què les eleccions i la societat es troba tan polaritzada, relacionant-ho amb la política identitària i emocional.

transformar aquesta vergonya en orgull, fet que, evidentment, sedueix molts estatunidencs que compartien aquesta vergonya.

A banda d'aquests, i tenint en compte tots els que es poden haver perdut per les seves polítiques populistes, Trump pot haver aconseguit un nou tipus de votant que sí que es correspon de manera directa amb la tesi que involucra aquest treball: el votant de la por a l'enemic extern, el votant que culpabilitza la Xina de la crisi del coronavirus.

Des del bon inici de la pandèmia, Donald Trump ha culpabilitzat d'infinites maneres la Xina per la crisi del coronavirus. Ho podem veure en la seva retòrica quan parla del "chinavirus" o en altres ocasions en les quals ha culpant de manera directa la Xina per "haver deixat escapar la plaga"²⁵. Com ja hem vist amb anterioritat, buscar un enemic comú a qui culpar de les crisis o problemes que abomen una determinada societat, és una característica molt pròpia del populisme a l'hora de construir audiència i poble. Dit i fet, Trump sembla haver aconseguit molts votants els quals han s'han estimat més culpar de manera irracional la Xina per les seves dificultats econòmiques abans que intentar buscar solucions o, si més no, una resposta més elaborada. Per tant, ens trobem davant aquest nou perfil de votant, una persona obrera (de classe mitjana), la qual hauria patit de manera directa els efectes de la crisi, i ara

Il·lustració 24: Esquema Gràfic sobre les característiques principals dels votants de Trump en les eleccions de 2020.

Font: 20Minutos

²⁵ Font: el Periódico: "Así se mofaba Trump del coronavirus"
<https://www.elperiodico.com/es/internacional/20201002/trump-coronavirus-positivo-melania-mascarilla-biden-elecciones-eeuu-8137787>

estaria permetent a Trump aspirar a la Casa Blanca de nou, tot i haver punxat de manera radical durant l'últim any.

Conclusions

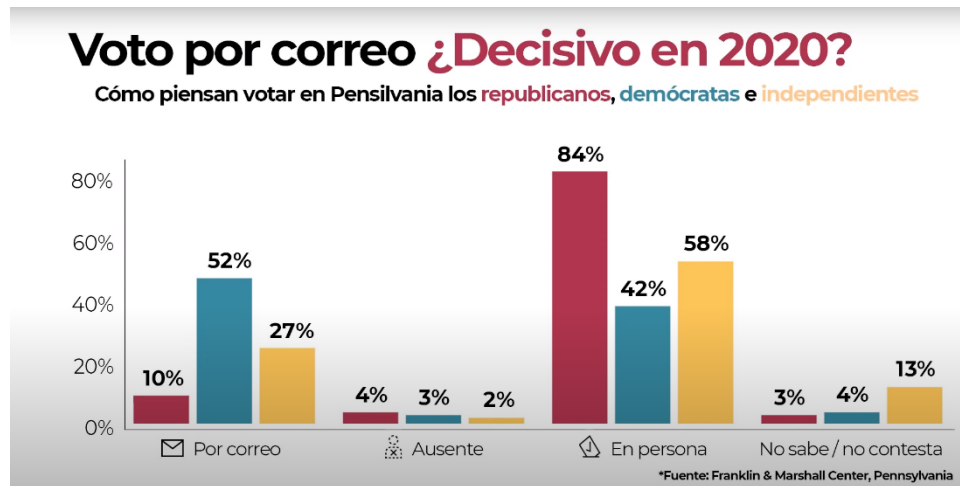
Tot plegat ens trobem en un escenari força complex. Si recapitem, podem constatar que si bé Trump ha perdut suport per part d'alguns votants tradicionals per la seva pèssima gestió centrada en la retòrica populista, per una altra banda n'ha guanyat, igualant o superant d'aquesta manera el percentatge de suport electoral rebut el 2016. De passada ràpida, podríem dir que tant com en plou, el vent n'eixuga. No obstant, i tenint en compte que part d'aquest electorat que Trump ha mobilitzat amb el seu populisme és un votant que abans no participava en la vida política, podríem dir que la pandèmia sí que ha servit per allunyar la gent que participava en política d'actituds populistes com la de Trump, però que n'ha atret d'altra que mai s'havia pronunciat a un plebiscit i l'ha arrossegat cap a aquelles opcions més suculentos, banals i senzilles.

Recompte final

Un cop els "Swing States" (Estats que poden anar cap a un partit o un altre en cada elecció ja que donen suport a ambdós partits de manera molt similar) han donat els resultats definitius, la victòria final ha estat per al candidat Demòcrata Joe Biden. El resultat final ha estat 306 vots electorals per a Biden i 232 per a Trump, però que ha passat?, com pot ser que les eleccions hagin canviat de manera tan radical des de la nit electoral?

La resposta a aquestes dues preguntes es troba, com ja avançaven molts experts en el vot electoral. Evidentment, l'any 2020 és un any marcat per la pandèmia del Sars-Cov-2, i això ha impulsat molts votants a intentar evirar zones tan concorregudes com ho serien els col·legis electorals decantant-se més aviat pel vot per correu. La raó de ser d'aquest vot postal majoritàriament demòcrata es troba en dos grans factors: per una banda, l'escepticisme i la banalització que ha mostrat el president republicà enfront la pandèmia, que ha provocat que els seus votants desconfiïn de les dades i els experts, com ja hem vist anteriorment; d'altra banda la demanda quasi explícita del president

que els seus votants no exercissin el seu dret a vot d'aquesta manera, demanant-los que votessin als col·legis electorals per evitar un "fraud electoral". De fet, si llegim aquest gràfic podem veure com a l'Estat de Pennsilvània es confirmen les nostres sospites sobre el per correu demòcrata, ja que veiem que la intenció de vot a distància entre aquest sector de l'electorat és abismal enfront els republicans.

Il·lustració 25 Gràfic intenció de vot. Comparativa vot telemàtic o presencial.

Extret del canal Visualpolitik., Font original: Franklin & Marshall center, Pennsylvania

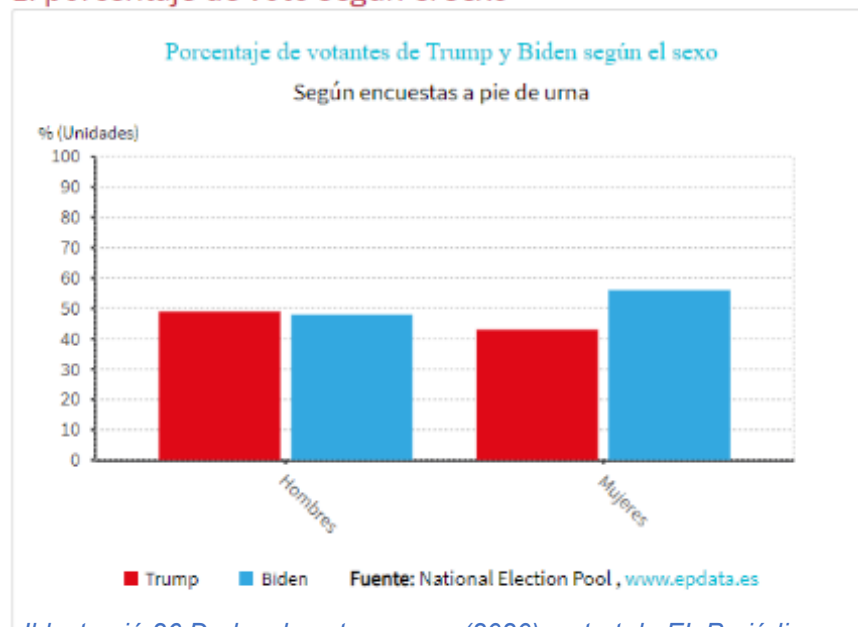
Per tant, és lògic pensar que a la nit electoral, quan es comptaven les butlletes dels col·legis electorals en els Swing-States, la victòria provisional fos pel candidat republicà, tal i com vam poder avançar anteriorment, donant així una sensació de molta igualtat en el resultat. No obstant, i a mesura que avançaven els dies, com el vot per correu s'ha anat comptabilitzant (i aquest era quasi exclusivament demòcrata), els estats i vots electorals han fet un tomb radical en massa a favor de Joe Biden.

La resposta de Donald Trump en quant a aquest fet ha estat la esperada. A mesura que avançava aquest recompte i veia com se li escapava la presidència, ha volgut inundar els mitjans, principalment Twitter, amb la seva postveritat, afirmant de manera rotunda que s'estava donant una tupinada electoral en contra seva. De manera inèdita, però, tots els mitjans s'han girat en contra seva: Twitter li va esborrar diverses piulades en les que afirmava que estava produint-se un fraud electoral; diverses cadenes de televisió i informatives dels EUA, incloent-hi la Fox (una cadena clarament republicana i molt conservadora) han aturat la retransmissió d'una roda de premsa del

president per explicar que el que estava dient no era cert, i que no s'estava produint cap frau²⁶.

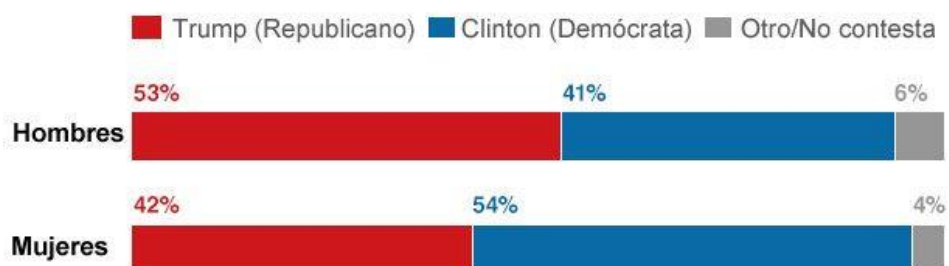
Ara bé, tot i la victòria de Biden i la inèdita interrupció de Trump per part dels mitjans, és inevitable constatar que el suport al president Republicà en les eleccions ha estat descomunal. Si bé aquestes eleccions han estat les més participatives dels últims anys, és molt remarcable com Donald Trump ha assolit ni més ni menys que quasi 73 milions de vots. Aquesta xifra supera la que va aconseguir Obama el 2008 per 5 milions de vots, per tant, tot i la seva derrota, podem veure que Trump continua tenint l'aval de una gran part de la població, el que ens porta a preguntar-nos, què ha canviat, doncs des del 2016? Segons un anàlisi efectuat pel The New York Times, la victòria de Biden, més enllà de la polarització que fa molt fràgil la victòria en Estats Clau com Pennsilvània, Arizona o Geòrgia, es dona a causa de 4 grans factors. El primer de tots és la pèrdua entre el suport dels homes. Com podem veure a la figura de sota, en aquestes eleccions, el suport entre els homes a Donald Trump ha disminuït, comparant-lo amb el de les anteriors eleccions, que superava el 50%.

El porcentaje de voto según el sexo

²⁶ <https://elpais.com/internacional/elecciones-usa/2020-11-06/tres-grandes-cadenas-de-television-estadounidenses-cortan-la-comparencia-de-trump.html> en aquest enllaç podem trobar aquest inèdit fet, extret, en aquest cas, del País.

Trump, más popular entre los votantes hombres

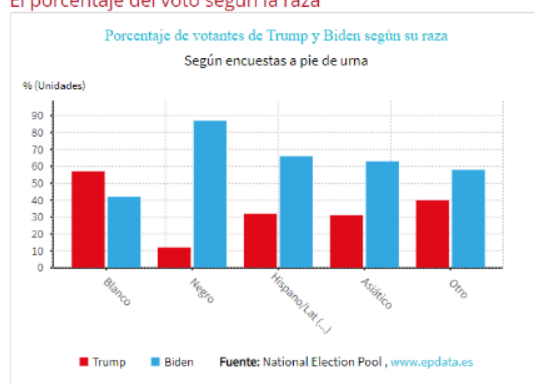
Fuente: Edison Research para ABC, AP, CBS, Fox, NBC

BBC

Il·lustració 27 Dades pot per gènere eleccions 2016, Font: BBC

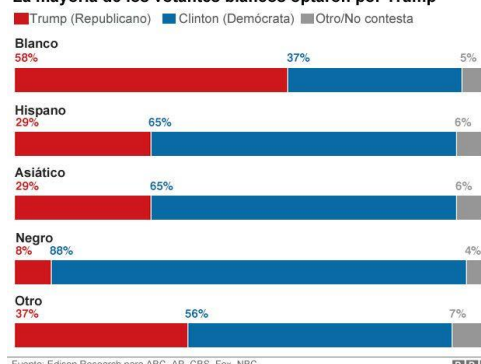
Un altre factor clau en la victòria de Biden és a causa també del major suport de la població blanca.

El porcentaje del voto según la raza

Il·lustració 29 Dades de vot per ètnia 2020. Font: El Periódico

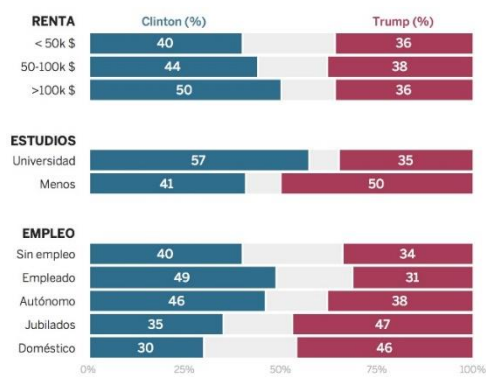
La mayoría de los votantes blancos optaron por Trump

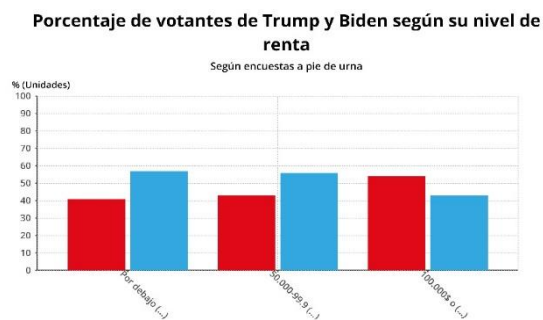
Il·lustració 28 Dades de vot per ètnia el 2016. Font: BBC

Com podem veure si comparem les dades de les dues últimes eleccions, podem veure que, si bé el suport a Trump per part de la gent blanca no ha disminuït sinó que s'ha mantingut similar, sí que ha augmentat el suport d'aquesta ètnia la candidat demòcrata, de fet, en 5 punts. Aquest augment considerable implica un canvi bastant gran en el transcurs de les eleccions, que ara han girat en favor dels demòcrates.

Un altre factor, potser el més important i el que més s'ha de tenir en compte, és la pèrdua del suport a Trump per part de les classes mitjanes.

Il·lustració 30 Dades de vot per ingressos, estudis i ocupació el 2016

Il·lustració 31 Dades de vot per ingressos 2020

Evidenciat en aquests gràfics es troba l'augment de suport per part de les rendes mitjanes-baixes al candidat demòcrata, que si bé el 2016 no passava del 40% en el cas de les rendes inferiors a 50.000 dòlars anuals, aquest any ha assolit el 57%. Un fet molt similar ocorre amb les rendes entre els 50.000 i el 100.000, que aquestes eleccions han assolit un 56% respecte el 44% de fa quatre anys. Ara bé, sí que és cert que ha hagut un canvi en la orientació del vot de les rendes superiors als 100.000\$ anuals, que ha passat de ser un 36% el 2016 a ser un 54% actualment. Per entendre aquest canvi de tendència de vot, però, ens hem de remuntar molts anys enrere.

Des de l'inici de segle, i abans, a causa de la competència del lliure mercat global, les empreses estatunidenques estan prenent mesures per competir amb la resta del món sense perdre beneficis. Això ha implicat el tancament de moltes d'elles de de l'inici de segle (agrujat per la crisi de 2008), i, per tant, una pèrdua de llocs de treball per als habitants dels EUA o, si més no, una pèrdua del poder adquisitiu en veure una disminució substancial dels seus ingressos. Tot plegat, ha portat al que podem considerar la desaparició de les classes mitjanes als EUA, ja que les rendes es troben cada cop més polaritzades. Ha augmentat tant el nombre de persones amb rendes molt altes com el nombre de persones amb rendes baixes, però evidentment, l'augment ha estat considerablement més gran entre els més pobres. Com ja hem vist amb anterioritat, un augment d'aquesta desigualtat pot generar una frustració en els "perdedors de la globalització", que el 2016 van veure en Trump una

figura proteccionista que els oferia seguretat. És per això que aquestes classes més baixa-mitjanes van donar suport a un nou president de biaix populista que trobava suposades solucions senzilles a problemes tan greus com la caiguda de les rendes, com podia ser la pujada d'aranzels o les guerres comercials que Trump va iniciar. No obstant, passats 4 anys d'ençà, podem constatar que, si bé alguns beneficis han estat assolits (lleuger increment de l'ocupació en la indústria de l'acer a Pennysilvània²⁷, per exemple), en global l'economia estatunidenca, especialment les mitjanes empreses, s'han vist perjudicades, trobant-se un una situació molt complexa arran la guerra comercial amb diverses nacions del món, que dificulten les exportacions i les importacions que les nodrien. És per això que aquestes classes, que el 2016 veien en Trump una figura salvadora, ara shan repensat l'elecció , en veure que la figura d'aquest president populista, en conjunt acabava comportant més perjudicis que beneficis.

Conclusions després del resultat definitiu

Passada tota la voràgine electoral i trobant-nos, ara sí, davant dels resultats definitius, podem veure que, tot i haver una victòria demòcrata, el suport a Donald Trump no ha caigut, sinó que ha augmentat considerablement respecte el 2016. Definitivament ens trobem davant un Estats Units d'Amèrica molt polaritzats i complexos, on gairebé la meitat dels votants s'abraça a un populisme que té els seus pilars en la guerra contra l'intel·lectualisme, l'única eina capaç de derrotar-lo; i contra la realitat, l'únic terreny de joc on perd.

Com ja hem vingut evidenciant, la política de Trump es basa en respostes senzilles i poc qualificades enfront greus problemes que no només afecten una de les potències més grans del món, sinó que també solen tenir efecte sobre el món sencer. Però no només això, sinó que generalment intenta buscar aquestes respostes evocant un passat, il·localitzable en el temps, el qual sempre va ser més gloriós. Tot plegat, sumat a un gran carisma i a la seva gran capacitat de llegir quins són alguns dels problemes de la gent (tot i

²⁷ Informació extreta del canal Visual Politik
<https://www.youtube.com/watch?v=DkSYE2qj3Mc>

que no pretén buscar una solució adient, sinó únicament mobilitzar-los, utilitzar-los com a eina emocional), Trump ha aconseguit (en dues eleccions consecutives) captivar desenes de milions de persones frustrades amb una realitat que no els beneficia.

Evidentment el 45è president ha perdut la seva cadira, i la conclusió més senzilla podria ser que la crisi del coronavirus ha acabat amb el potencial del populisme, però quedant-nos aquí estaríem entrant en el seu joc del post-factisme. La crisi del coronavirus ha donat lloc al president populista per dur a terme la seva retòrica captivadora i amagar així la seva pèssima gestió d'una pandèmia que va agafar molts per sorpresa, i tot i això, aquest s'ha mantingut i ha augmentat el suport de la ciutadania. Aquestes eleccions han tingut el resultat que han tingut no tant per la pèrdua de suport a Trump, sinó per l'augment de la mobilització d'aquells sectors que ja no van entrar al seu joc el 2016, i que en aquesta ocasió, en comptes de quedar-se a casa, han votat per acomiadar el que ha estat un dels presidents amb les polítiques més agressives i poc qualificades dels últims temps.

Per tant, no podem dir que la crisi hagi afeblit els partits populistes, sinó que ha enfortit aquells ciutadans que ja n'estaven en contra, animant-los a participar en les eleccions en contra d'aquesta ombra que ha governat una de les nacions més grans del món durant els quatre últims anys. Tot plegat, però, ens ha deixat una societat molt polaritzada i molt tensa, la qual haurà d'intentar clarificar el seu rumb durant els propers quatre anys, amb la gestió Biden-Harris.

Conclusions

Després d'haver analitzat les diferents característiques comunes dels populismes, i haver establert una definició per a aquest concepte (basant-nos en una retòrica, la qual té un ús repetit de l'emotivitat en els seus discursos, juntament amb una figura d'un líder carismàtic, i una evocació a un concepte de poble difús i poc precís el qual pretén perseguir una millor època pretèrita), haver fet una petita introducció als diferents populismes de diferents localitzacions i èpoques, per poder entendre les seves causes i, finalment,

haver fet un anàlisi a la situació pandèmica actual i a la seva influència en el moment populista, aquí es troben les conclusions.

Tota aquesta recerca, ens porta a concloure que el populisme és una eina, una manera de fer política la qual normalment respon a situacions de canvi i incertesa en l'aspecte social o econòmic d'una determinada regió. Així ho va ser durant les primeres aparicions del populisme als EUA, amb la modernització del país. De la mateixa manera va ocórrer a Rússia, durant el segle XIX i l'obertura a la industrialització. En l'àmbit social, podem trobar els exemples del peronisme o de l'aparició de formacions com el Front Nacional o la figura del mateix Donald Trump, amb l'època convulsa de migracions que estan vivint Europa i els EUA. Ara bé, també hem pogut concloure que l'aparició de moviments populistes tenen la seva causa en el canvi o adulteració de la manera en què la informació és transmesa de la realitat fins a la ciutadania, amb exemples com els nous mitjans de comunicació, que es correspondrien amb les xarxes socials, que no són gens objectives ni professionals, donant lloc a l'aparició d'un altre concepte clau lligat al populisme: la postveritat.

Si a aquestes situacions d'incertesa i postveritat (derivada de la incapacitat d'establir un mitjà professional que sigui capaç de transmetre la realitat de manera objectiva a la població), li sumem uns partits tradicionals que no són capaços de donar una resposta coherent i allunyada del joc populista, tenim l'escenari perfecte per a l'aparició d'aquesta nova manera de fer política: el moment populista.

I en aquest moment populista que ens trobem, amb la victòria del "Leave" al Regne Unit, amb la elecció de Trump com a president el 2016 i amb partits com VOX guanyant diputats; ha arribat la pandèmia del Sars-CoV-2, que si bé podríem dir que ha passat factura a tots els líders polítics, també podem afirmar que no ha suposat un pas enrere per a aquesta manera de fer política. Com hem pogut constatar en els tres casos que hem estudiat en aquest treball, la política populista dels tres líders els ha passat certa factura, però ho ha fet de diferent manera, atenent també a la situació més concreta de cada nació.

Però des d'un punt de vista general, englobant tant com és possible tots tres casos, veiem que la crisi del coronavirus ha permès a Trump i a Ayuso desplegar el seu ventall retòric populista, un ventall que ha aconseguit pal·liar les conseqüències electorals de les seves pèssimes gestions. El Regne Unit de Boris Johnson, queda en una altra situació, ja que la crisi del Sars-CoV-2 ha provocat un canvi en la política del partit conservador TORY, que des del referèndum pel "Brexit", havia modificat la seva manera de fer política, portant-la al populisme pregonat per l'UKIP. Les conseqüències pel govern de Johnson no són gens clares, principalment perquè el canvi de retòrica no ve aïllat, sinó que està acompanyat de la pèrdua de l'aliat econòmic més potent que tenien fora de la UE, la fi del termini de negociacions amb la Comunitat Europea per assolir uns acords que els resultin beneficiosos, i les conseqüències a mitjà i llarg termini de la crisi sanitària.

Ara bé, analitzant les dades d'aquesta manera només estem analitzant les conseqüències immediates que ha tingut l'ús de la retòrica populista en aquests tres indrets, però no estem tenint en compte quines en poden ser les conseqüències en un futur.

Per una banda, la derrota de Trump als EUA pot suposar una davallada de l'escenari populista arreu del món, ja que, si els nous polítics que han de prendre el control de les diferents nacions del món d'ara en endavant, són capaços de redirigir aquesta frustració social evidenciada amb l'aparició dels populismes d'una manera adient (és a dir, utilitzen les manifestacions populistes per aportar solucions reals i poder així satisfer una població que reclama canvis), és possible que els populismes tinguin els seus dies comptats en la nostra societat.

És per això que cal que els partits més tradicionals aprofitin el populisme, n'extreguin en màxim benefici, ja que com sostenen diversos autors, el populisme és positiu en tant que és capaç d'assenyalar els focus de frustració o de crisi de representativitat de la societat democràtica. Ara bé, com ja hem esmentat durant el treball, aquest benefici no ha de ser en cap cas relacionat amb la retòrica, sinó que el benefici ha de ser la capacitat d'escoltar les demandes més clares de la ciutadania, per tal de donar-los una major

representativitat i que l'espai democràtic no es perdi, com insinuava Hannah Arendt.

De la manera contrària, si els nous governants no saben conduir de manera adient la crisi econòmica derivada de la sanitària, és possible que ens veiem davant una ciutadania amb un gran sentiment de derrota i abandonament, que serà brutalment aprofitat per una nova onada populista.

D'altra banda, si es confirmés la tendència a la baixa en les enquestes d'Isabel Díaz Ayuso, podríem concloure que les seves polítiques, en el moment en què la presidenta ha tingut sobirania per exercir-les, aquestes han semblat un nyap evident a la població, que es podria haver adonat del biaix clarament populista del seu discurs. Si això es donés d'aquesta manera, consegüentment podríem deduir una de les característiques fonamentals del populisme, que és la seva manca de solucions als problemes que posen en evidència, i com aquesta manca de solucions descontenten una població que, tot i estar encantada sota el paraigua populista, és capaç de discernir unes polítiques efectives d'unes que no ho són. Aquesta capacitat podria posar fi, o com a mínim reduir el creixement populista a Espanya.

Amb totes aquestes dades, puc, doncs, corroborar que la meua hipòtesi, si bé era certa, ja que la crisi del Sars-CoV-2 sembla haver permès la difusió de polítiques populistes, no ha estat tan favorable per al futur d'aquesta eina política, tot i que aquesta última tesi no es troba fonamentada en cap dada encara contrastada.

Siguin quins siguin els resultats a mitjà i llarg termini, gràcies a aquest treball he pogut constatar de manera rotunda un fet: l'educació és la base d'una societat desperta. Amb una bona educació que fomenti un pensament lliure però crític, cap onada populista tindria cap mena de possibilitat d'implantació, ja que aquests fonamenten el seu discurs en falsedats, fal·làcies i emocions, que amb un mínim de coneixement són clarament detectables, o si més no, no tenen la capacitat de penetrar tant en la societat.

Partint d'aquest treball, per tant, ja que tractar tota la resta d'aspectes hagués estat impossible, seria molt interessar encetar un treball al voltant del populisme a altres regions del món, no només per entendre el fenomen de manera més completa i poder donar una definició més acurada que la donada en aquest treball, sinó també per entendre com la crisi actual ha acabat repercutint d'una manera més general.

De la mateixa manera, seria molt interessant també estudiar com es desenvolupen de manera completa els populismes, des del seu inici fins a la seva caiguda, analitzant, així també l'impacte que els partits tradicionals tenen sobre el seu declivi i quina és la influència a llarg termini dels populismes sobre la política d'un Estat.

Bibliografia i Webgrafia

Llibres de consulta i recerca d'informació per a la part teòrica:

Eatwell, Roger i Goodwin, Matthew (2019) *Nacionalpopulismo: por qué está trunfando y de qué forma es un reto para la democracia*. Península Atalaya Editorial

Sáez Mateu, Ferran (2018) *Populisme: el llenguatge d'adulació de les masses*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Vallespín, Fernando (2017) *Populismos*. Madrid: Alianza Editorial

Zannatta, Loris (2013) *El Populismo*. Roma: Katz editoriales

Articles consultats per a la part pràctica:

Hudsvet, Sidi. "Los muros que nos deja el trumpismo". El País, 15 de novembre del 2020

Llaneras, Kiko i Galindo, Jorge (traducció). "Las claves de la victoria de Biden". El País, 9 de novembre del 2020 (Font: The New York Times)

MacMillan, Margaret. "Trump quizás muestra el populismo en declive". La Vanguardia, 24 de novembre del 2020.

Rosanvallón, Pierre. "Se ha subestimado durante mucho tiempo el aspecto <positivo> del populismo". El País, 15 de noviembre del 2020.

Webgrafia

Las raíces del populismo. Los movimientos populistas del siglo XIX en Rusia y Estados Unidos. Scielo.org.mx. Escrit per García Jurado, Roberto. Consultat el 15 de novembre del 2020.

http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0187-57952010000200011

-A brief history of populism. The Week. Consultat el 28/8/2020. Disponible a:
<https://theweek.com/articles/579018/brief-history-populism>

Chaos in the streets, the Philadelphia riots of 1844, informació sobre els Know Nothings. Villanova University. Consultat el 28/8/2020. Disponible a:

<https://exhibits.library.villanova.edu/chaos-in-the-streets-the-philadelphia-riots-of-1844/know-nothings>

The populist Party. Projects Vassar. Consultat el 29/8/2020. Disponible a:

<http://projects.vassar.edu/1896/populists.html>

Infodèmia. OMS . Consultat el setembre del 2020

<https://www.who.int/es/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation>

El concepto de democracia en Alexis de Tocqueville. TDX.cat, escrit per JM Ros Cherta. Consultat el 12 de Desembre del 2020

<https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/10451/ros.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Boris Johnson Sacrifica a Dominic Cummings, su gurú político. EIMundo. Consultat el 12 de desembre de 2020.

<https://www.elmundo.es/internacional/2020/11/13/5faeb548fc6c83e37d8b4594.html>

